ئەزموون وەك ئاخاوتنێك لەناو ژیان.. سەباح ڕەنجدەر

ناسین

قەت بیرم لەوە نەکردووەتەوە لە شیعردا بەدوای چیدا دەگەڕێم، بەڵام دەزانم خەیاڵم پەروەردە دەکا؛ شێوە بەرجەستە بکەم و نەرم ڕووداوەکانی جیهانی هاوچەرخ ببینم. بە سەرەتاناسی و ئاسۆ و دوورییەکی پڕ ئەمەك و ناسین، کە ناواخن و کاکڵەی ژیان تێیدا دەڕسکێ و ئاراستە وەردەگرێ. لە چاوانی زمان و شیعر و شێوازخوازیم ڕوانیوە، پڕن لە خەمی هونەری و پرسیاری بوونیی، ئیلهامیش بیرەوەرییەکە و هیچی تر نییە. لەناکاودا دێتەوە بیرت و دۆخی نووسینت لا دروست دەکا.

زمانم بەهۆی زمانەوە ناسی، شیعر بەهۆی شیعرەوە، ژیانیش بەهۆی ئاڵۆزییەکانی. مرۆڤ بوونەوەرێکی دەوروبەری خۆیەتی. هەست بە چی بکات هۆشیارییەکی پێ دەبەخشێ و دەری دەبڕێ، پاشان گفتوگۆ لەگەڵ خوداوەند دەکا. ڕۆشنبیری من گیراوەیەکی کوردی و پەتییە. ئەم ڕۆشنبیرییە وای لێکردووم پەی بە زمانی کوردی ببەم. خۆم بە فێنکبووەوە و گەرمبووەوەی سێبەر و هەتاوی کلتووری کوردی بزانم. خۆم بە بەش و نیمچەتەواوکەری وێستگە و ڕێچکەی پێشینانم زانیوە. نیشانە و ئەدگار و ماك و کەسایەتیم ناسیون، ئازادی ڕەهام تێیدا بینیون، بە سانایش بەسەریان تێنەپەڕیوم.

ساتی شیعریی خۆی بەدوامدا دێ، سەرەتا سەرەقەڵەمی خولیا و خرۆشان تۆماردەکەم، پاشان بە کۆمەکی خەیاڵ چاوەڕوانی کاتی گونجاو و کەشوهەوای هونەری نووسین دەبم، وردەکاریی گەردوونیی تێدا بەکاربهێنم، خۆشم لە بەدبەکارهێنان لابدەم.

بە شیعری بێدەنگ ڕووبەڕووی کارەسات و جەنگ بوومەتەوە، بەڵام وێنەم نەکێشاون. پەیبردن و کاردانەوەیانم کردووەتە فۆرمی ناڕەزایی و قووڵبوونەوەی ئاخاوتن. شیعری بێدەنگ بۆشایی نێوان ڕوانین و وێنە و چییەتی و مۆسیقایە، هاوسەنگی ئەندازەیی شیعری بێگەردە. لە ئەندازەیی شیعری بێگەردا؛ حیکمەتی بیناسازی زمانەوانی و داهێنان دەناسم. لە ناسینێکیاندا واتا دام دەڕێژێ. لە ناسینێکیشیان ئازادی ئێستێتیکا و وێڵبوون بەدوای ئەو دەقانەی ڕابەران بەدوایدا وێڵبوون و نەیان دۆزییەوە.

نوێبەخشی

لەناو كۆمەڵگای كوردیدا هیچ سەرچاوە و وزەیەكی ئەدەبی بە ئاستی شیعر نەبووەتە بنەمای پەیوەندی و مایەی بەرھەمھێنانی بیركردنەوەی چالاك، واتە: ئەندێشەی چاك، كرداری چاك، گوتاری چاك. ھەروەھا بەو پایە كۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیرییەش پەسند نەكراوە و نەدرەوشاوەتەوە.

گیانی زمانی دەربڕینی كوردیش، تا ئێستا ھەر بە تەنیا لەناو پرۆژە شیعریییەكاندا زیندووە، كوردیش ویستی شیعر نووسین و ھەستیاریی شیعری زۆر بەھێزە، تواناكانی خۆی تێدا تاقی دەكاتەوە، ھەڵكەوتە كۆمەڵایەتییەكەشی وەریدەگرێت و ڕەوایی بە بەردەوامبوون و پەرەسەندنی دەدات، داھێنان بە وەرگرتنی قووڵایییەكانی ژیان بەرھەم دێ، لەم بەرھەمھێنانەشیدا ژیان دەخاتە ناو پرۆژەی دۆزینەوەوە.

ئەگەر دەربڕینێكیش لە فۆرمی ئاستدار و تیشكۆی خۆماڵییەوە دانەچۆڕابێتە ناو بوون و زەمینەی تەواوی دەربڕینەوە، بەھیچ شێوە و كەشوھەوایەك ناتوانێت نوێبەخش بێت و بێتە ناو پرۆژەی دۆزینەوەوە.

بۆ شاعیری نوێبەخش وەرگرتنی قووڵایییەكانی ژیان زیندووبوونەوەی زمانە، زمانی دۆزینەوەش زمانێكی یەك ئاراستەیی نییە، بەپرسیاری زۆرەوە لە ئاستە ھەمەچەشنەكانی خۆی دەكۆڵێتەوە، قووڵایییەكان ھێزی وشە و ئەزموونی تێدا نوستووە، لە دەربڕیندا ئەم ھێزە تاقی دەكرێتەوە و دێتە ناو پرۆژەی دۆزینەوەوە، لەو چركە زیندووەی مر□ق خ□ی لێ ئاشكرا دەبێت و دەزانێت كێیە، لەم چركەدا: زمان دەبێتە ھەست و سۆز و مۆسیقا و خەون.

بەشێوەیەكی سەرەتایی نوێبەخشی لە ژیان و بیر و بیركردنەوەی كۆمەڵگا دەركەوتووە و ھەنگاوی بۆ نراوە، بنەماكانی گۆڕان بەرەو پێداویستییە ھاوچەرخەكان و ھۆشیاری دەبێتە پێوەری دۆزینەوەی ئەدەبی، ھەروەھا نوێبەخشی ھۆ و ئامانجە بۆ پەیوەندیكردن بە چالاكییەكانی ژیانەوە، بەشێك، بەشێكی لابەلاش نییە لە ژیان. ڕاستەوخۆ ناوكی ژیانە، مر□ق ل□ باروبواری بەختەوەریدا وەك خوداوەندێكی ڕاستەقینە دەژێنێت، ئەفسانە و ئەفسوونێكی واشی تێدایە گیان و جەستە لە بڵندی بحەوێنێتەوە.

بابەت ورووژاندن و شێوازی شاعیر ھەستكردنە بە چركە زیندووەكانی ژیان و شۆڕبوونەوە بۆ ناو ناواخنی سروشت و لەدایكبوونی وەرزەكان و گونجان و تەبایی نێوانیان. واش بەرانبەر ڕابھێنێ ھەست بەم شۆڕبوونەوە و گونجان و تەبایییەی نێوانیان بكات.

ھەستی نووسینیش بە ساتەوەختی زۆر ناسك، یان زۆر دژوار تێدەپەڕێ. تێڕوانینەكان ئاڵوگۆڕیان تێدەكەوێ و دەڕسكێن.

شیعری ڕاستەقینەی خاوەن جیھانبینی، كە خودی مر□ق داب□□ژ□ت□و□، ل□

ژیری و پەند و سۆز و تاسە و ترپەی گەرمیی دڵ و خوێنی ڕۆمانسیانە بەدەر نییە، ئەگەر شیعریش ڕووت کرایەوە لە ژیری و پەند و سۆز و تاسە و ترپەی گەرمیی دڵ و خوێنی ڕۆمانسیانە بە هیچ جۆرێك ڕاستەقینە و خاوەن جیهانبینی نییە، کە خودی مرۆق دابڕێژێتەوە.

شاعیری نوێبەخش هیچ کاتێك چاوەڕوانی هاندان و ستایش ناکات، هەر کاتێکیش چاوەڕوانی هاندان و ستایشی کرد، ئەوە بڕوای بەوە نییە ئەوەی کە نووسیویەتی خۆبوونی و داهێنان بێت. دەربڕینی ناياب بەهۆی کرداری گەیاندن و هۆشیاریی زمانەوە لە ئاستی ئاسایی دەپەڕێتەوە بۆ ئاستی ئێستێتیکا و خۆبوونی، دەبێتە خاوەن پرسیار لە نێوان وریایی زمان و وریایی ئاخاوتن.

زمانی ئێستێتیکا، شێواز و ئەدگاری خۆی لە دەربڕینکردن و دەربڕینەوە وەردەگرێت. لە ئەزەلەوەش گیان، گیانی جەستەیەکە شێوەیەکی دیاریکراوی چرکە زیندووەکانی بە ژیان و نەشونما دەزیویەتەوە، شێوازیش ناوەند و گیانی نووسەرە، هیچ گیانێکیش بە جەستەیەکی دیکە وەرناگیرێت.

شێواز و شیعریبوون و زمان، ئەزموون بە دیاردەکانی ژیان و وێناکردنی کۆمەڵگا پێشنیازیان دەکات، دیاردەکانی ژیان و وێناکردنی کۆمەڵگاش پەیوەندی بە هەموویانەوە هەیە، بەشدارین لە چالاککردن و بەڕێوەبردنی، پەیامی هونەریی مرۆڤگەلێکە، کە هەوڵی سڕینەوە و لەبەینبردنی ئەو شتانە نادات، کە ژیان دەخەنە باروبوارێك بەرگری لە بێ ژیانبوون و ئازار و ئازادیی خۆی دەکات.

ژیان و بوون و دنیاش لەناو شیعری ناياب و ئێستێتیکی و خۆبوونیدا نوێن، لەناو ڕۆشنبیریی کوردیدا نوێبەخشی هێشتان بە ڕوونی شوێنی شیاوی بۆ نەکراوەتەوە، ئاخاوتن لەبارەیەوە دەبێتە هەرا و زەنا، پێویستە ئەو بەیارانەی لەم بارەیەوە بوونەتە مایەی سەرنجی کەمێیەکی کەم، بە ئاستێکی دیکەوە بخرێنە ناو ئاخاوتنەوە.

ئایا ئاخاوتنەکانمان لە خودی نوێبەخشییە دەقەوە دەرچوونە، یان لە دەرەوەی دەقەوە وەرگیراون و لە جەستەی تەنك و ناسکی دەقدا پراوەی پەیدەکەین، کە جەستەی تەنك و ناسکی دەق هیچ پراوەیەك وەرناگرێت جگە لە پراوەی گیان نەبێت.

نووسینێك گەیشتبێت بە ئاستی دەق، پەیوەندیی ئاستداری چارەنووسسازی بە ئێستێتیکا و خۆبوونییەوە هەیە، کە هەمیشە وەك سەرچاوەیەکی ڕوون، هێزێکە بە بەرهەمهێنانی سەرچاوەی دیکە، بەرەنجامی خودێکی هەژاو و هۆشمەند و وریایە. بەشێکیش لە خودی هەژاو و هۆشمەند و وریا گەیشتوون بەو هەقیقەتە، کە شیعر بگۆڕێتەوە ناو سۆز و هەست و ڕوونی و ئاشکرایی لە دەربڕیندا، ئەمەش وەك دیاردەیەك پێویستە بخرێتە ناو ئاخاوتنەوە. زۆر جاران

گۆڕانکارییە ڕەچاوەکراوەکان کاریگەرییی ڕاستەوخۆیان لەسەر چۆنیەتیی بیرکردنەوەی کۆمەڵگا و بیر و دەربڕینی تاکی نووسەرەوە هەیە. دەبێتە بابەتی نووسینەکانیان، بەڵام نابێتە مانای ڕوون و دیار، بگرە لە چێژدا دەبێتە سرووشی مانا و چالاکیی وێنە، سرووشی مانا و چالاکیی وێنەش شاعیر لەوە نزیك دەخەنەوە بچێتە ناو جیهانبینیی تەسەوفەوە و لەو جیهانبینییەوە پێی بەنهێنییەکان ببا و بە هەقیقەت بگات، واتە: شاعیر پەیبەر و شیعریش پەیپێبراو.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوڵێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

جیایی

پانتایی جیاکارم لە بەرهەمەکانمدا خوڵقاندووە، لە پانتاییەکدا دەستنیشان ناکرێم. ئەرێ لە پانتاییە شیعرییەکاندا، دەچمەوە سەر چ پانتاییەکی خۆ تایبەتیکردن. تایبەتکار بۆی هەیە تەواوی هەبووەکانی، کە توانای کاریگەرییان تێدا دەرکەوتووە، ڕاکێشێتە ناو بیرکردنەوەی چالاکی، کە بەردەوام هێما و هێماپێکراو بەرهەم دەهێنێت. لە یەك کاتیش لەناو هەموو پانتاییەکاندا کار بکات و دەستیان بۆ ببات.

بەرانبەر بە ئاگایی خۆم جەنگاوەرێکی مەشکردوو و ئەهلی زیندووێتی دڵ و یەکێتیی ئەشقم، پانتایی ئێستێتیکا و ڕێبازی وردبوونەوەم لە ژیانمدا هەڵبژاردووە، دەمەوێت بە ڕاناوی نادیار زمانی تێدا هەستیار بکەم، هەستیاریی تەواوی زمانی کوردی لە شیعری کلاسیکیماندا تواوەتەوە و دەرکەوتووەتەوە. کاتێك شیعری کلاسیکی دەخوێنمەوە هەست دەکەم تەواوی زمانی کوردی ڕووبەڕووم وەستاوەتەوە. دەمباتە ناو جیهانێك، کە قسەی لەبارەی دۆزینەوە و چرکە زیندووەکانی بوون کردووە، نەك گێڕانەوە. خەون و ناوەندی وشە: هەوڵدانن بۆ خۆناسین. لە ماڵی گەورەی شیعردا هەموومان پێکەوە داوای شیعریبوون و زمانێکی نەرم دەکەین، ئەو داوایە وزەی گەشەکردنی کرۆکیجوانی و بەرزکردنەوەی ئاستی هەقیقەتی گیانی و درامای ژیانە. نەرمیی زمان لە نەرمیی ئەو کەرەستەوە دێت، کە دەربڕینی لێدەکات، زمان شانەیەکی زیندووی زۆر قووڵە لە جەستە و پێکهاتەی مرۆق لە گۆڕانی دید و پەیوەندییەکاندا.

جیایی تاقیکردنەوەی من ئەوەیە: جیهانی پارچە پارچە دەخوڵقێنم و پەیوەندیی هێما و هێماپێکراویش دەپچڕێنم و دەستنیشانیان ناکەم. سەرچاوەکانی نووسین و ئاستەکانی دەنگ و تێبینیکردن و سەرنجدانم، لە جوانیی بێگەرد و بێ هاوتای ژیان وەردەگرم، دەگمەن و تاقانە دەبن بە هێما و هێماپێکراو.

شیعر چەند بچێتە ناو ژیان و دنیای خودایی و هەقیقەتی ڕۆژگارەوە، هەندەی دیکە گیانی تا هەتایە پەروەردە دەکا و دەیپارێزێت و ئەفسانە و ئەفسوون لەخودی خۆیەوە برەو پێدەدا.
شتێك لە نووسین، کە وەك ئەزموونێك پێشکەشم کردبێت، بەکاربردنی زمانی خەونە بۆ زمانی نووسین و ڕاچەناندن و چالاککردنی ناخی پڕ توانایی و یادەوەری. دواجار تواندنەوەی چالاکییەکانی بیر لە هەستیاریی نووسیندا.
چامەی درێژی فرە دەنگ و ئاستدار، پڕۆژەیەکی کامڵە و لەسەر ئاستی بوون و کرانەوەی بەردەوام ڕادەوەستێت، سروشتی دایکی هەستەکانمە، ئاسۆیەکی ئەفسانە و ئەفسوون ئاساییە، ناتوانم لەی دەربازبم، بە کامڵترین فۆرمی شیعریی دەزانم و پەیڕەوی دەکەم، لە ڕایەڵ و تانوپۆی ڕستەکانیدا توانای جووڵاندنی فرە دەنگی و فرە پەیوەندی دەڕسکێت. مانا و زمان دەگۆڕێتەوە ئەو ئاستدارییەی هێزی نووسین ئاشکرای دەکات و دەیهێنێتە گۆڕێ، واتە: قووڵبوونەوە بە ناخی بینرا و شەپۆلی کات و شوێن سیمای بوون.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوژێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

فرە دەنگی

ڕوانینی گەردوونی بار و بوار بە گەشەسەندنی شیعر دەڕەخسێنێت، ببڕای ببێ پەیوەندیی بە شۆڕشی گەیاندن و فۆرمەکانییەوە نییە.
خەیاڵ و ئەو ئاسۆیەی جیهانی بەهەیەوە وێنا دەکەیت، لە دەرەوەی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن کاری شیعریبوون بەڕێوە دەبەن، لە کەڵك وەرگرتن: دەست واڵا و دیموکراسین، سەرسامیی خۆشیان بە نەشونمای نوێبەخشیی گیانی ژیان ناشارنەوە.
دەتوانین لەوە دەنیابین، کە شیعر هەموو سەنگاییساتە وردەکانی بە تەنیا خستنە سەر هەڵقوڵانی خەیاڵ، وەك بەرزایی و ناوەندی کاریگەر چووە ناوی و کرۆکی ژیانی بە هەیەوە وێنا کرد. بێگومان لە باروبوارێك نزیك دەبینەوە، شیعری تاك دەنگی دەبێتە خۆنیشاندانێك و دەربڕین لەو باروبوارە بەهێزەدا.
دەکرێ لە بچووکبوونەوەی دنیا لە بینینی شاشەدا، یان هەر فۆرمەکی گەیاندنەوە، شیعری فرە دەنگ لە چنین و ڕایەڵ و تانوپۆی توند و تۆڵی ببێتە جێگرەوەی خەیاڵ، وەك بەرزایی و ناوەندی کاریگەر.
لە شیعری فرە دەنگیدا خەیاڵ ڕەگەزی سوودبینینە، بەرزایی و ناوەندی کاریگەر نییە. نیشاندانی باوەڕ و گیانی کراوە و دەوڵەمەندیی ئەم شێوازە، بە ئەندازەیەك لە چیرۆك و شانۆنامە و ڕۆمان و داستان و ئەدەبی پەخشاندا بە ئاشکرایی دەگاتە لووتکەی

بـیـنیـن و تـێگـەیشتـنی ڕوون.
لە شیعری درامیدا گفتوگۆ لەگەڵ هەست و ئەقڵی خوێنەر و شاکەس و کەسایەتییە جۆراوجۆرەکان دادەمەزرێنێت، هاوتایییەك دەدۆزێتەوە لەباری نووسیندا پەیڕەوی دەکات. لە پێکهاتە و بنەمای منی شیعریدا پێکدێت و دەبینرێت، خۆی لە منی تاکە کەسی شاعیر دەکشێتەوە، ڕۆڵ و ئاستی شاکەس و کەسایەتییە جۆرا و جۆرەکان و چێژێك دەگەیەنن، چێژی ئاراستەکراوی شاکەس و کەسایەتییە جۆراوجۆرەکان و واتاناسی.
زۆرێك لە شیعری ئیمڕۆمان، لەسەر سیستمی تاکدەنگی منی شاعیر وەك ڕەگەزێکی کارپێکەر بەڕێوە دەچێت، ئەم شێوازی□ش وەك هونەر هەرچی پێبوو بەخشی، چاوەڕوان ناکرێت هونەرێکی کاریگەری پێ مابێت بۆ بەخشین و سەرسامی، چونکە هیچ شتێك ڕوونادات قسەکەر یەك قسەکەرە و پانتایی نووسینەکەی داگیرکردووە، هەروەها بوونی شیعریش وەك شێواز و شێوە دەخاتە مەترسییەوە. لە کارایی و زیندوویی و هێز دووری دەخاتەوە، کە کارایی و زیندوویی و هێز باروبوارێکن هەمیشە زیندوومان دەکەنەوە و سەرچاوەی سەرسوڕهێنەرن.
یەکەمین کردەی هەستیارکردنی زمان، ڕستەکان بە مەبەستی گەیشتن بە چاوگە دەنگییەکان درێژ دەکاتەوە، چاوگە دەنگییەکانیش هەمیشە ئاگایی زمان تێیدا دەبێتە باروبواری ڕاستەقینەی نووسین و وزەی ترپە و ئاواز، لەم باروبوارەیەوە هەستیاریی زمان ڕوو دەدات. چەند ترپە و ئاوازێکی لێ دەبێتەوە بەناو خۆیدا دووبارە پەخش دەبێتەوە، جۆراوجۆریی ترپە و ئاواز: خەسڵەت و مۆرك و ماکی ناسینی ئەم چەشنەن، پشت بە وێنەهێنانەوەی یەك لە دوای یەکیش نابەستێت، زیاتر گێڕانەوە دەکاتە خۆبووژانەوە و دەرکەوتن و ئاراستە وەرگرتن.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر د□ک□و□ن□ت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵد□ بزڕکێین.

دەستکاریکردن

دەقەکانم، ئەوانەی چاپم کردوون و ئەوانەی چاپیشم نەکردوون، هەمیشە لەسەر مێزی کارکردن دەستیان بۆ دەبەم، هەر چەند ڕستەیەکیان دەستکاری دەکەم و چەند لاپەڕەیەکیان دەخەمە سەر و چەند لاپەڕەیەکیشیان لێ لادەدەم. تا ئێستاش نەگەیشتووم بەدوا داڕشتنیان.
ئەو هونەر و دڵەڕاوکێیەی دەستکاریکردنەش لە کارکردنی بێ وچانی کاتژمێر، گواسترایەوە ناو باروبواری دەروونیی شاعیریەتیی من.
کاتژمێر تەکان دەدا بەرەو ناو دەقی کات. دەقی کاتیش هەمیشە ئەو چرکەیەی جوانە تێیدا چاوەڕوانیت، کە هێز دەخاتە ئەو چرکەیەی بۆی دەڕوات، ڕۆیشتنی منیش هەمیشە بەرەو دەقی شیعرییە. هەموو شتەکانی کاریگەریان بە نەشونمای ژیانەوە هەیە. لە زەینمدا ئامادەیان

دەکەم و دەیانکەم بە بەشێك لە چالاکییەکانی بیرکردنەوەم. دەستکاریی بەردەوامیش کارێکی دروستە بۆ نووسەری پڕ توانا و ئەزموونی پێشینەوە، بە ناو پرسیارەکانی، کە بوون بە یەك جۆر دەستنیشان ناکەن، بەرگری و دەربڕین لە داهێنان دەکەن، چونکە هەر جارێك، کە دەستکاری دەکات، بەو نیازە بە تەواوی ژیان لەناو دەقەکەیدا ببینێت، یان ژیان بە تەواوی بهێنێتە ناو دەقەکەیەوە و بیگەیەنێت بە ئاستی خەونی نووسین. ئەویش یەك لە مەحاڵەکانی نووسینە، نووسین هەوڵدەدات بە مەحاڵ، مانەوەش لەناو ئەو مەحاڵە سووربوونی نووسەرە بە بینینی ژیان بە تەواوی لەناو دەقی بەگەردا.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوڵێنێت، بەی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

شاعیر

شاعیر، سەر گەرمییەکانی خۆی لە سنووری بیرکردنەوە و جیهانبینییەوە دەست پێدەکات و گیان و هەستەکانی چالاکە بەگشت جوانییە هاوبەشەکان. ئاراستەی ئاڵۆزکردنی جوانییە هاوبەشەکان نییە. سادەکردنەوەیەتی، بەرپرسە بەرانبەر بەرزبوونەوە و ڕسکاندنی ڕوانینی پڕ شیعریبوون و جووڵەی ئاخاوتن لە زماندا، پەیوەستیشە بەوەی پەیوەندییەکانی نێوان جوانی و فۆرمەکانی کۆمەڵگا وەك پرۆژەیەکی پەرە پێدان و پەرە پێدراو وەربگرێت.

کاری گوتار دامەزراندنیش لە پەیوەندییەکانەوە بکاتە وێنەیەکی ڕاستەقینەی ئەزموونکراوی هەقیقەت و بەهای مرۆق. لە هەمان کاتدا لە تواناکانی دەربڕیندا بەرزیان بکاتەوە ناو ڕایەڵ و تانوپۆی ڕستە و ترپە و ئاوازی ویژدانیان، لێیەوە وەك نیشان و نیشانە پیشانیان بدات، هەروەها دەسەڵاتی هەستیاریشی بەسەر ئاشکراکردنی چارەنووسی جوانی لە شێوازی نادیاردا، پشتگیر و پاڵپشت لە بەرزبوونەوە و بەهێزکردنی و داکۆکی لە مانەوەی بکات.

تەوەرەکانی هەست و سۆز و خەون بخاتە گەڕ بە هێشتنەوەی بەردەوامیی چێژی گیانی. جوانی وەك ڕەگەزێکی چالاك و بنیادنەر، لە پێکهاتەی دەقدا بکاتە ناوەندی بەیەکگەیشتنی پەیوەندییەکان و باوەڕهێنان بە هەقیقەت و تواناکانی ژیان. بە واتای ڕاستەقینەی لەناو دەوروبەرێکی بە هێز لە هۆشیاریی فیکریدا، ئاکار دابڕێژێت. بەدواداچوونی مێژووی گیان و ئەوانی دیکە و چاونەترسیش بەرەو ڕووی ئەم ئاکار داڕشتنە بکاتە مایەی هەر هەموومان و گەوهەر و ناوکی هونەری مانا دەرنەکەوتووەکان لە چرکە زیندووە دەگمەنەکان هەڵداتەوە.

کردەی نووسین وەك سەرەتایەکی هەمیشەیی و خاڵە یەکتربڕەکانی کات و

شوێن بپارێزێت. بە فراوانییەکی ئاستدار و کاریگەریش بانگەوازی لایەنداریی تەواوی ڕابگەیەنێت، دواجار بە ئاستی بەهای مر□ق بیناسێنێت، بپرسێت ئەرێ ئاستدارییەکانی شیعر و مر□ق چین، لە واقیعدا جێبەجێیان بکات و جێی پەسندی بن. تا چەند توانیویەتی جوانی و هونەر بگەیەنێتە ئاستی ژیان و درکاندن و بەهای مر□ق.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەمووم□ان وەك شیر دەكو□ن□ت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

فەرهەنگ

وشە لەناو فەرهەنگدا بە یەك مانایی سنووردار و پابەندە، باروبواری هەڵکۆڵینی نەماوە و چەسپاو و جێگیر و نەگۆڕە، لەسەر ئاستێکی چەسپاو و جێگیر و نەگۆڕیش پەیوەندی بۆ دەستنیشان کراوە، واتە: لەناو ژیان و بزووتنەوەی بەرەو پێشچوون کار و چالاکی لێ وەرگیراوەتەوە و خانەنشین و لاکەنارە و ئاستداری لێ وەرگیراوەتەوە.

شاعیر لە وشەکانی ناو ژیاندا دەچێتە کەشی زاڵ و ڕۆشنی خۆیەوە، وشە لە ساتێکی وردەکارانەدا لە ژیان ئەزموون دەکات. شیعریش، هێز لە خودی زمان وەردەگرێت، بەزمانی ناو ژیانیش شیعریبوونی دەڕژێتێ و پەیوەندییەکانی بە جیهان دەبەستێتەوە، کار و چالاکیی وشە گەرمەکانی ناو ژیان، وشە بێ هێزەکانی ناو فەرهەنگیان لە خەیان□گ□ی نووسەری خودوریا دەربەدەر کردووە. هەست بە نائومێدییەکی ترسناك دەکەم لەو وشانەی لەناو فەرهەنگاندا وەنەوز دەدەن. دوای گواستنەوەیان بۆ ناو ڕستەی شیعریی کتوپڕ خەوی دووبارەکردنەوەی لێ دەکەوێت. لەباری دووبارەکردنەوەشیاندا، بچووکتر دەبنەوە. دەستەواژە لەناو فەرهەنگدا خۆشباوەڕ و بێ ئومێدە، بەیەك مانایی دڵی داکەوتووە و فۆرمەکانی کۆتایی پێهێناوە.

شاعیریش لەناو فەرهەنگدا سڕ دەبێت و وێناکانی کورت دەهێنێت، نەك سەرسام. لە وشەکانی بەردەست و زەینی خۆیەوە دەست پێدەکات و ئاسۆی هاندان و فەزای زاڵ دەبێت. ڕۆشنبیرانی ئەکادیمی و فەرهەنگنووس و زمانەوان لە وشەکانی ناو فەرهەنگدا کار و چالاکییەکانیان بەرهەم د□ن□ن. لە فەرهەنگدا ئاستی جیاکاری زمان نییە. هەموو داهێنانێکی زمان لە ئەدەبدا لە دەرەوەی فەرهەنگ ڕوودەدات، دەقی نایابیش لە کرۆکدا لە پەیوەندیی زمانەوە هێز و سەرکەوتن وەردەگرێت، ئاسۆیەك هاندەریەتی، ئاسۆی ئاستداری و پێکهاتە و پێکهاتن.

لەناو مێژووی ئەدەبدا، ئەدەبێك نییە لە وشەکانی ناو فەرهەنگەوە سەرکەوتنی بە دەست هێنا بێت، بۆیە فەرهەنگ لای من بووە تەلیسمێکی بکوژ، زوو خۆم لە قەڵەمڕەوی دەسەڵاتی دەرهێنا. ژیان فەرهەنگی شیعرە، هەر شاعیرێکیش هانا بۆ وشەکانی ناو فەرهەنگ ببات، نامۆیی

و دەستەپاچەیی خۆی بە شیعر ئاشکرا دەکات. مامەڵەی لەگەڵ وشەی ئامادەکراوە، بایەخی ساتە هۆشیارییەکانی ناوەوەی خۆی لە دەست داوە، واتە: ڕۆڵی بەکارهێنانەوەی لە بیرچووەتەوە و هەست بە کاریگەریبوونی ناکات. ئەگەر نووسینێکی ئەدەبیش ساتە هۆشیارییەکانی ناوەوەی نووسەر، خرۆشانی تواناکان و چالاکیی نەبووبێت. دەقێکی بەتاڵە لە ئەفسانە و ئەفسوون و هۆشیاریی نووسین.
سەنگێك هەیە ناوی مێژووە، هەموومان وەك شیر دەکوڵێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدە بزڕکەین.

ناونیشان

زۆر نییە لەناو ڕەخنە و لێکۆڵینەوەی ئەدەبی کوردیدا ناونیشان وەك بابەتێکی سەربەخۆ و گرنگ، بەهای پێبەخشراوە و مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێت. لە هەموو باروبوارەکانیشدا ناونیشان و ناوەرۆك دەچنەوە سەر یەك ماك و بنەما، ئەویش ناوەندە، واتە: دەقەکە، ئەگەر ناونیشان داهێنان بێت، دەبێتە هەستگەرمی و سرووشێك، داهێنانێکی تر بەدوای خۆیدا دەهێنێت. هەڵبژاردنی لەسەر بنەما و بیرۆکەی: ئەفسانە و ئەفسوون هەڵبژاردنێکی هۆشمەندانە و داهێنەرانەیە، لە وێنە و سرووش و دەربڕیندا بەدەردەکەوێت و وزەی ئەو هەستە دەدۆزێتەوە، کە لە ناوەرۆکدا بەدواداچوون و هەنگاو هەڵێنانە بە کۆکردنەوەی تاڵە تیشکەکان و وزەی ڕاستەقینە و هەوێنی شیعرەکە. لە ناوەرۆکدا دەقی نوێبەخش یەکەیەکی یەکگرتووی تێدا نییە، چونکە ژیان پارچە پارچە بووە و جۆرێك هەڵوەشێنراوەتەوە. هەندێك جار پارچەکان لێك دوورن و هەندێك جاریش لێك نزیك. گرنگ ئەوەیە لە هەردوو باروبواری لێك نزیکی و لێك دووریی پارچەکان هەرەم و دەربڕینی ژیانن و بنەمایەکی پەیوەندییان هەیە. هەست بە پچڕانی پەیوەندیی نێوان ناونیشان و ناوەرۆك ناکەین. ئەم دوو باروبوارەی لێك نزیکی و لێك دووری دابەش دەبن بەسەر دوو خاڵدا:
خاڵی یەکەم: ئەو دەقەی، کە دەقێکی نوێبەخشە یەکەیەکی یەکگرتووی تێدا نییە، ناونیشانەکە دەبێتە تاڵە تیشکێك لە ناوەرۆکەکەدا.
خاڵی دووەم: ئەو دەقەی، کە دەقێکی ئاساییە یەکەیەکی یەکگرتووی تێدایە، ناونیشانەکە دەبێتە ڕامانی سەرەکی و بە تەواوی جەستەی دەقەکەدا شەڵ دەبێتەوە و دەبێت بە ڕایەڵ و تانوپۆ، لە ناونیشانەوەش درێژە بە شیعرەکە دەدات ناونیشانەکانی من وەك تاڵە تیشکێکن بۆ مانا و ناوەرۆکی دەقەکان. نەك وەك ڕامانی سەرەکی بە تەواوی جەستەی دەقەکەدا شەڵ بووبێتەوە، هەروەها تاڵە تیشکەکان لەخۆیدا کۆ دەکاتەوە.

ناونیشان ناتوانێت ڕایەڵ و تانوپۆی ناو دەق ڕێکبخات، لەبەر ئەوەی ئەو خۆی هەوڵدەدات بە زمانێکی نەرم لەگەڵ ڕەگەز و توخمەکان پەیوەندی دروست بکات و هاوگونجان پەیدا بکات، لە ناوەڕاستی هەشتاکاندا: (ئەحمەدی مەلا) زەردی خۆی: (زەردك) بۆ ناونیشانی کۆشیعرێکی بەکارهێنا. ئەمە دەستپێشخەری و دیاردەیەك بوو لە ناونیشانی کۆشیعری کوردی، زەریش بەجوانی گۆیشتووە بۆ ناوەندی خۆبوونی داهێنان.

بەشێك لە ناونیشانی کۆشیعری کوردی بەلامەوە وردبوونەوە و مەودایەکی هونەری و دەخگێڕن و سەرسامبووە پێیان، نەشمتوانیوە سەرسامیی خۆم بەرانبەریان بشارمەوە، ئاستێکی باڵایان بەدەقەکان داوە و هۆکارێك بوونە لە هۆکارەکانی داهێنان و گەلێك پنتیش لە ناوەڕۆکدا ڕووندەکەنەوە، ئەو ناونیشانەی سەرسامیان کردووم ئەمانەن:

یەکەم: سەمای بەفری ئێواران – ی جەلال بەرزنجی.

دووەم: ڕوونبوونەوە- ی ڕەفیق سابیر.

سێیەم: تەمە سپییەکانی ڕۆح – ی کەریم دەشتی.

چوارەم: هەلانەی نغرۆ – ی مارف عومەر گوڵ.

پێنجەم: تاڤگەی مەند – ی نەژاد عەزیز سورمە.

شەشەم: کاتێ قامیش بەئاگا هات بووبووە بلوێر – ی سامان دزەیی.

ناونیشان بەلای منەوە بەسەر سێ دەخ و ئاستدا دابەشدەبێت و تێدەپەڕێت: ئەوەی لێرەدا وەك بار و بوار و دەخگێڕین، بەجۆش و ئەمەکەوە دەمەوێ ئاماژەی پێبدەم. ناونیشانی: (خەون وا خۆی گێڕایەوە)یە. سرووشی ئەم ناونیشانەم بەجۆش و سرووشێکی دووربەدووری ناونیشانی: (زەردەشت وا دوا)ی نیتشەوە لا دروست بووە و لە داڕشتنیدا هاوگونجانێکم بەکارهێناوە، هەروەها ناونیشانی: (کاتێ قامیش بەئاگاهات بووبووە بلوێر)، لە سروشت و سرووشی د[illegible] شیعرێکی: (مەولانا جەلالەدینی ڕۆمی، لە سروودی نەی) وەرگیراوە. ئەوەی من گەرموگوڕییەکی زۆر شاراوەیە، ئەگەر خۆم ئەم گەرمی پێبەخشینەی ئەزموونی خۆم نەهێنمە بەرباس، کەس هەستی پێناکات و خاڵێکی هاودەقی لە نادۆزرێتەوە، چونکە زۆر بە ئاگاییەوە لە ناوەندی ناونیشانەکەی نیتشەوە بەهرەم وەرگرتووە و چوومەتە دەرەوە، یان ناونیشانێکە لە سەرسامیی خۆی وەستاندوومی و بەڕێی خستوومەوە بۆ دروستکردنی سەرسامی خۆبوونی خۆم. هەرچی سامان دزەییە لە ناوەندی دێڕەکەی ڕۆمی نەچووەتە دەرەوە و ماوەتەوە، هەروەها ئەوەندەی من ئاگاداربم، واشبزانم ئاگاییەکی ڕوون و وردم لە شیعری نوێی کوردیدا هەیە. وشەی (ئاو)، وەك ناونیشان یەکەم جار: (سامی شەڕەش) لە ژمارە (1)ی بڵاوکراوەی (نەبەرە)، ساڵی 1970 بەکاریهێنا، شیعرێکی تێدا بڵاوکردەوە بە ناونیشانی: (بووکی ئاو).

ئەم ناونیشانە بە سەرەتای حەفتاكان ناونیشانێكی دەخگەیی و كاریگەر بوو، پاش چوار ساڵی: (عەباس عەبدوڵڵا یووسف) بەجۆرێك لە جۆرەكان وەریگەرت، یان گواستییەوە، كردی بە ناونیشانی نامیلكەیەكی بەناونیشانی: (ئاو). جا نازانم ئەم شێوازی وەرگرتنە دەچێتە چ خانەیەك، وەرگرتن، یان گواستنەوە، یان… تاد، بەڵام هەندێك ناونیشان هەیە. دەقاودەق وەرگیراوە، یان گواستراوەتەوە، یان… تاد، (بەفری گەرم – الثلج الحار) لە بنەڕەتدا ناونیشانی ڕۆمانێكی: (یوری بونداریف)ە، (غائب طعمة فرمان) وەریگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی. (نەوزاد ڕەفعەت) لە ساڵی 1992، دەقاودەق وەریگرتووە، یان گواستوویەتییەوە، یان… تاد، كردی بە ناونیشانی كۆشیعرێكی خۆی، هەروەها ناونیشانی بەزۆر زەمینەیەكی كاریگەر و ترپە و ئاوازی مانەوە لە مێشكدا دەهێڵێتەوە و واقیعی خۆی تێدە پەڕێنی، دەبێتە واقیعی خواستراوی نووسینەكی تر، یان دەخگەیینێك. نموونە: ناونیشانی كۆشیعری: (گوڵە بەدەكان)ی بۆدلێر، ناونیشانێكی ئەجگار ناسراوە و كاریگەری و زەمینەی كاریگەر و ترپە و ئاوازی مانەوەی لە مێشكی: (نەوزاد ڕەفعەت)دا جێهێشتووە و بە بێ هیچ ئاماژەیەك لە شیعرەكیدا، جا بە ئاگایی بێ، یان بێئاگایی بەكاری هێناوە: (شەوی گوڵە بەدەكانی باخی ئیرەم. گۆڤاری ڕامان، ژمارە 50. ل: 128) ناتوانین لەم بارەوە لە وردەكاری بەراورد بكۆڵینەوە، لەبەر ئەوەی دەخگەیین نییە.

گواستنەوەیە.

من هەروا بە سادەیی ناونیشان وەرناگرم و بە قووڵی و وردبینییەوە، فەزای زاڵی دەخوێنمەوە و جێگای بایەخمە، ناونیشانی دەخگەیی واتای جیابوون و جیاوازییە. لەو دەخەوە خوێنەری نموونەیی تێدەگات نووسەر قووڵبینە، یان ڕووكەش.

ویستم لە ناونیشاندا كارێكی تایبەتمەند پێشكەش بكەم، لە جێگای پیت و دەنگدا وێنە بكێشم، واتە: ئەگەر ناونیشانی شیعرێكم: (باڵندەی مەلەوان) بێت. لە شوێنی ناونیشان وێنەیەكی ماسیگرە، یان قورینگ… تاد، بكێشم. لەیەك كاتدا هەم شێوەی وێنە و هەم نیشانەی نووسین بدات. ئەو ویست و هەوڵەم تەنیا وەك بیركردنەوەیەك مایەوە و جێبەجێم نەكرد، پێكهاتەی شێوە كاركردنەكەشم بنیاد نابوو. جێبەجێ نەكردنەكەشم تەنیا لەبەر ناكارایی و ئاستی شارەزانەبوونی نەخشەسازەكانی ڕۆژنامە و گۆڤارەكان بوو.

ساڵی 1993، هەوڵێكم لە شێوازی ناونیشان پێشكەش كرد. شیعرێكم بە ناونیشانی: (سەباح)، لە ژمارە (460ی پاشكۆی ئەدەب و هونەری كوردستانی نوێ)دا بڵاوكردەوە. مامەڵەم لەگەڵ چوار توخمەكەی بوون، وەك پێكهاتەی گەردوون و جەستەی خۆم كردبوو. (با، خۆڵ، ئاگر،

ئاو). لە هەر بەشەکی سەربەخۆدا ناوی توخمە مامەڵەی لەگەڵ کراوەکەم وەك ئاونیشانی لاوەکی لەژێر بەشەکە دانابوو، نەخشەسازی ڕۆژنامەکە هونەرمەند: (هەڵگورد جوندیانی)، ئەم شێوازی ئاونیشانەی بە ڕیزپەڕ و نامۆ زانی، بەنابەدڵی کاری تێدا کرد، ئەنجام هەوڵەکەی منی بە تەواوی نەگەیاند. لە دوای بڵاوبوونەوەیدا، بۆم ئاشکرا بوو ئەم شێوازە سووریالییە فەرەنسییەکان لە سەرەتای دروستبوونیان پێشکەشیان کردووە. ئەم هەوڵەشم وەك سەرەتایەك مایەوە و لێی دوورکەوتمەوە، بەڵام ئاونیشان بەوێنە وەك پرۆژەیەکی دواخراو لام ماوەتەوە و لە کە شیعرێکم تا بۆم بکرێت و بتوانم پێشکەشی دەکەم، دەشزانم لە شێوە کارکردنەکەمدا بەرەو کوێ دەڕۆم و چ هەیە و هێمایەك دەکەم بە ناوەند.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوڕێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدە بزڕکەین.

مانیفێست

وەك پرۆژەیەك مانیفێستی شیعریی خۆم ڕاگەیاند، بە ئەوەی ئەم ڕاگەیاندنە ببەتە پاڵپشت و تیشکە بە ئەزموونی شیعریم. مانیفێست و خۆڕوونکردنەوە، پەنجەمۆر و ڕوانینی تایبەتیی نووسەرن، بە کەرەستەیەکی خەمڵیو و ئەزموونێکی ڕاستەقینەوە بەرانبەر نووسین و ئاسۆی چاوەڕوانی نووسین. بە نووسین و گەڵاڵەکردنی، بە قووڵی سەرجەم دەقەکانی خۆم بە توانای گۆڕان لە ژیان و هونەر، هێنایەوە ناو زەینم. لە مەودای خاڵەی لاوازی، تا خاڵە سەرسوڕهێنەکانی ئەزموونم وەرگرت، بەوپەڕی هۆشمەندی جیاکاریی هەستکردن لە مەوداکانی مامەوە و تەفکریم، تا بووە پرۆژەی باش بیرکردنەوە و گفتوگۆیەکی ڕۆشن. بنەماکانیم لە شەوق و کاکڵە و ناخی ئەو مەودایانە دەزییەوە، کە لە واقیعی نووسیندا هێناومەتە گۆڕێ. ئەو واقیعەی چێنیشی بیر لێ دەکەمەوە و دەیجووڵێنم.

پێش نووسین بیر لە مانا ناکەمەوە، دوای نووسین مانا دەدۆزرێتەوە، هەروەها بیر و ڕاکانی ڕامگەیاندوون، هەموویان لە دەقەکاندا شوێنی ژیربێژی و ئەو ئاماژە و نیشانەی تێیدا بەرهەم هاتوون، ئاشکران. چارەسەری هەندێك لە هەستە ڕۆمانسییە سەرەتاییەکانیشم کردوون، هەڵم بە ژێر دەڵێ لاواز و سەرسوڕهێنەکانی کەشاون. خەونم کردووە بە فۆرمی دەستپێکردن و دووبارە گۆڕانەوە بە واقیعێکی دامەزراوی خەونی.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوڕێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدە بزڕکەین.

قۆناغ

شیعر وەك درێژبووەوەی قۆناغی پێشتری وەرناگیرێت، لە هەندێك ڕەگەزدا یەك دەگرنەوە، لە زۆر ڕەگەزیش تەواو ئاستیان دەکەوێتە نێوان، دژی قۆناغ و ڕێباز و قوتابخانە و دابەشکردنم، دەقی داهێنراو بەسەر تەواوی ژیاندا دابەش دەبێت.

ژیان و خوێندنەوەی ڕووداو و دیاردەکان بەیەك ئاراستە نایەن، بە جیاکاری بیری یاخی و کەرەستەکانی شیعری لە کەشی شێوە گۆڕیندان، ئاستیش بەرەو گۆڕان و تێکەڵاوبوون وەردەگرن. هیچ قۆناغێکیش ناتوانێت قۆناغی پێشخۆی تەواو لەناو خۆیدا ون بکات، داهێنانەکانی لە گۆشەیەکی تەنگەبەر گەمارۆ بدات. جیاکارییەکان سروشتین. جیاکارییەکانی ئەو قۆناغ و ئەزموونانەی لە داهاتووشدا دەبنە هۆ و مایەی گفتوگۆی گۆڕانکاری هەمدیس هەر سروشتی دەبن.

شیعر لە زماندا ڕەونەقی شیعریبوون بەدەست دەهێنێت، زمانیش بە ئاراستەی هاتنی، ئاستی گۆڕان و تێکەڵاوبوون وەردەگرێت.

ئایا زمانی قۆناغەکانی ژیان درێژەپێدەر و دووبارەکردنەوەی یەکن. بە جیاکاریی ئەو دەستکەوتە هونەرییانەی لە ئاکامی پەرەسەندنی بیر و پێویستییە کۆمەڵایەتی و شارستانییەکان ئەزموون کراون و دامەزراون، یان بابەت و مەبەستەکان شێوازیان دەگۆڕێن و نیشانەکانی هەست پێدەکرێن. زمانی شیعر، شیعریبوون لە زمانی قۆناغێکی دیاریکراو وەرناگرێت، واتە: زمانی شاعیرێك، لە زمانی شاعیرێکی ترەوە دەست پێناکات، هەموو سەردەم و مەوداکان ڕادەکێشێتە ناو بازنەی بەڕێوەچوونی خۆی، هێز دەڕژێنێتە ناو تەکانەکانی بە بەکاربردن و ئاماژە ژیربێژییەکان.

هیچ قۆناغێك نابینرێت، داهێنان تاجی لەسەر هێمایەکی دلێری نەنابێت و ئەستێرەیەکی بەرهەم نەهێنابێت. نموونە: قۆناغی کلاسیکی تاجی داهێنانی خستە سەری: (نالی). قۆناغی یەکەمی نوێبەخشی، تاجی داهێنانی خستە سەری: (گۆران). لە قۆناغی دووەمی نوێبەخشیدا، ئاستێکی تر دێتە گۆڕێ و ناتوانرێت داهێنەرێك وەك تاك و ئەستێرە دەستنیشان بکرێت و هەموو هونەرەکانی تێدا کۆبووبێتەوە.

نموونە: هەندێك فۆرم و شێواز و گوتاری شیعریی لای: (لەتیف هەڵمەت) هەیە. لای: (ئەنوەر قادر محەمەد) نییە. هەندێك فۆرم و شێواز و گوتاری شیعرییش لای: (شێرکۆ بێکەس) هەیە. لای ئەوانی تر نییە، یان هەندێك فۆرم و شێواز و گوتاری شیعریی لای : (فەرهاد شاکەلی) هەیە. لای هیچێکیان نییە، کەواتە: لەم قۆناغەدا فۆرم و شێواز و گوتاری شیعری پەرەی سەندووە و ئاستی کۆی وەرگرتووە، تاك وەك ئەستێرە و هێمایەك وەرناگیرێت. فرە هێمایی هاتووەتە ناو داهێنانی شیعری کوردییەوە، بەڵام لە قۆناغی کلاسیکی و قۆناغی یەکەمی نوێبەخشیدا،

هەموو هونەرەکان لە هەریەك لە: (نالی و گۆران)دا کۆبوونەوە. بۆیە توانرا وەك تاك و ئەستێرە دەستنیشان بکرێن. لەگەڵ ئەمەش قوتابخانە و قۆناغ و ڕێباز و تەوژم… تاد، لەناو دەچن. تەنیا شیعر، شیعری بەگەرد. بە پلەی یەکەم دەمێنێتەوە. درێژەپێدان و مێژوویی نین. هەندە باری قووڵی سەرسامی تەسەوف لە شیعری ئەمڕۆ دەبینرێن و دەربڕین لە ژیان دەکەن.
سیماکانی لە قۆناغی کلاسیکی ڕەونەقیان بینرایە، وەك پێویستییەك لەمەدا ئەزموون دەکرێنەوە، ئەو پێویستییە ونبوونی نوێبەخشی نییە لەناو کلاسیکدا، ئەو شتانەی لە ڕۆژ و ڕۆژگاری خۆیاندا بەرەو بە ئەدەبوون دەچن، شتەکانی لەناو کۆمەڵگادا ئەدەبن و ئەوانی تواناشیان تێدایە ببنە ئەدەب، دەقئاوەزان بە جیاکاریی، بنیادی دامەزراندنە. هەڵەی ڕوونی ڕوانینەکان بخاتە باری قووڵبوونەوە و سیما هاوبەشەکان بناسێنێت. زمانی جیاکار، ترپە و ئاوازی جیاکاری لە دەبێتەوە. شێوەکانی دەربڕینیش لە ترپە و ئاواز وەردەگرێت. وەك فۆرم و پێکهاتەی ڕستە بەندیش جیاکارییەکان بەرەو چەندین ئاراستەی جیاکار ڕاماندەکێشن و بە کارامەیی بە گەڕمان دەخەنەوە بە دوانەخستنی ژیان، کە ژیان خۆی کردەیەکی دواخراوە. خاوەن فۆرم و توانایەکی سەرسوڕهێنیشە.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوڵێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

پێویستی

من چێژ لە سەردەمی خۆم، واتە: چرکە زیندووەکانی ئێستا وەردەگرم و بە ئاسۆ و دوورییەکی گەرم و ئاسوودەی دەزانم، ڕۆژ و ڕۆژگارەکانی تێدا بەناویەکدا دەچن و بەیەك دەگەن، خۆم فریو نادەم بە ڕابردوو و داهاتووەوە، ئەمە منی دوورخستەوە لەوەی شیعری خۆسوورکردنەوە و هەڵوەستی دروستکراو بنووسم. ئەدەبێکی بە کاکە و زیندوو، لە گومانی ناڕوونی ڕابردوو و داهاتووەوە بەرهەم نایەت. لەم لەوردبوونەوەوە هەستم بە ژیان و هەڵبژاردنی شتەکانی دەوروبەر، پێکهێنان و شیکردنەوە هەڵوەستی وەرگرت. شەپۆلی هۆشیاری لە ناخمدا خۆی هەڵاوێشت و بەڕێگەی ئەوەی پیشان دا، لە ناختدا پەیامبەرێك خوڵقاوە پێویستی بە دەربڕین و نووسینی کتێبێکە بە هەموان، کتێبی بە هەموانی من شیعرە، شیعری بەگەردیش پەیامی نییە، بەڵام مانا و سرووشی هەیە، واتە: هەست بکەیت شتێك هەیە و بیرت پێدەکاتەوە.
لەو خرۆشانەی خەون و واقیع و ژیان داوایان لە گیانم کرد، پێویستە کەمان بکەیتەوە، خاڵی بەیەکگەیشتنمان شیعرە. فەزای زیندووی پەیامبەرێتی لە بوونم ڕسکا. گەڕانێکی ڕیشەیی لە ڕوانینە

سەرەتاییەکانم بەرپا بوو، بەڵام لە ڕووبەڕووبوونەوەیەکی گیانیی یەکەمین ئامادەبوونی نووسین لە سەلیقە و چێژمدا چەخماخەی دا. خۆی وەك کاتێکی بەرجەستە لە بینین و نووسین پیشان دا. ژیان و مەرگم لەناودا کردە سەرەمەشقی پایەداربوون.

سروشتی دەربەینیش دەگۆڕێن، هەندێ جار واقیع و ژیان جێدەهێڵم و دەچمە ناو خەون. هەندێ جاری دیکەش خەون جێدەهێڵم و دەچمە ناو چرکە زیندووەکانی واقیع و ژیان. ئەم جێگۆڕکێکردنە بیرکردنەوە و گفتوگۆ و بینین و دەروونم ئازاد دەکەن و دەچمە ناو کەشی نووسین، واتە: دەزیندەوەی واقیعی نووسین. نووسینیش لە هەموو شوێنێکدا هەیە، لە هەندێك شوێندا بەڕوونی و سادەیی، لە هەندێ شوێنی تردا بە نیمچە ڕوونی، لە هەندێ شوێنی تریشدا بە شاراوەیی. تا لە بەشاییەکانیش پەیوستە شاعیربم، لە مردنیشدا وەڵامی پەداویستییە شیعرییەکان بدەمەوە. سوپاس بۆ خودا چارەنووسی لەدایکبوونم لە وڵاتێکدا بووە، شیعری تێدا شتێکی جەوهەری و خۆشەویستە.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەمووومان وەك شیر دەکەوێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزرکێین.

ڕەخنە

نووسین لەبارەی دەقەکانم ڕێکخراون، ئایا بوونەتە هەیەك لە دید و دیدگایانەوە بۆ خۆمدا بچمەوە، ڕەخنە ئامرازێکە بۆ باش تێگەیشتن لە ئەدەب، جۆرە سەرلەشێوانێك بۆ خوێنەر بەدی ناهێنێت. سەربەخۆیی دەق و خوێنەر گرنگە، کردەیەکی شارستانی و زانستییە، ڕۆشنبیر سەداسەد خۆشحاڵە پێی، بەڵام لەو ڕەخنانەی وەك مەبەست ڕایدەکێشمە ناو ئەو نووسینەوە یەکێکیانم بە دەستنیشان نەکرا پسپۆڕانە لەناو دەقەکەم بە پرۆگرامێکی ئەکادیمی، یان خەیاڵێکی داهێنەرانە کاری کردبێت و بەشێك لە کردەی ڕەخنەیی لەناو خۆیدا هەڵگرتبێت. کەم ئەزموونی و کەم و کورتیی دەقی منی خستبێتە بەردەم کەمەڵێك نیشانەوە، یان خوێنەری خستبێتە خوێندنەوەیەکی تایبەتییەوە، کە پشت بە میتۆدەکانی ڕەخنەگر ببەستێت.

ئەو دیاردانە وامان لێدەکەن بپرسین، ئەرێ ئەم نووسینانە بۆ ڕێکدەخرێن. هەقیقەت لە کوێیە. ئایا هیچ لەو نووسەرانەی، کە ڕۆشنبیریی خۆیان ئامادەیی لە نووسینە ڕێکخراوەکەدا نەبینیوە، توانیویانە پەیوەندییەکانی نێوان دەقەکانم بخوێننەوە و خۆیان تێیدا ئامادە بکەن بە کارێکی زانستییانە، کە توانای مانەوەی هەبێت، خاڵێك، یان چەند خاڵێکی قەناعەت پێکەر بخاتە ناو گفتوگۆوە، کە مەترسی بێت بۆ ئەو بیروڕا هونەرییانەی من پێشکەشم کردوون، ئاراستە و بەهای ئەدەبیی منیان پێکهێناوە.

ڕەخنەگرانی ئەکادیمی و خەیاڵ داهێنەریش، توانیویانە پانتاییەکی
هەمیشە ئامادەی ئەزموونم پیشان بدەن. هەستیارییەکی قووڵی تێدا بێت
لەناویدا ئاسوودە بیر بکەمەوە و پەیوەست بم بە خەونی نووسین.
هەمیشە بڕوایەکی پتەویشم بە جیهانی منداڵییەوە هەیە. ئەو هەستە
پاکەی لە گیانی منداڵییەتی پەروەردە کراوە. هەمان هەستی پاکیش لە
سروشتدا دەجووڵێت. منداڵی و سروشت ناوەندێکن لە هەموو لایەکەوە
بۆیان دەچم.
لە پەیوەندییە برادەرییەکانم بە هەموو هەستەکانمەوە ڕێز
ل□ بەرانبەر دەگرم، کەچی زوو لەوە حاڵی دەبم بەرانبەر پ□یوستە وەك
گوێزێکی پووچ لە لێژاییدا فڕێ بدرێت. چۆلەکە پشت و پێش و تەنیشتی
خۆی دەبینێت. خاوەنی بینین و مەودایەکی بێشوماریشە. بە پێچەوانەی
چۆلەکە یەك ئاراستەی بینینم بۆ ژیان هەیە. ئاراستەی بینینی
هەقیقەت و بەرزایی ڕۆشنبیری و داهێنان، پەیڕەویشی دەکەم. چ
زیانێکیش بەو هۆیەوە پێم بگات پێی زەرەرمەند نابم.
دیاردەی بێزراو لە ئەزموونی شاعیریەتیی من بینراە، هەبووە بە
نووسینێك بردوومیەتە کەشکەڵان، دوای ماوەیەکی ئێجگار کورتیش هەر
خودی هەمان کەسی خاوەن ئاراستەی کەشکەڵان، بوونی ئەدەبیمی ڕەت
کردووەتەوە، کە ئەو ماوە ئێجگار کورتە ناتوانرێت وەك گۆڕان و
ئەزموون لە دید و دیدگا تەماشا بکرێت.
ئەگەر نووسەر خۆی لە ئەنجامی ئەزموون و کارکردنی لەناو ئاماژە
ئەدەبییەکاندا گەیشتبێت بەو دوو ئاراستەیەی کارکردنە و هاتبێتە
سەر ڕۆشنایی باوەڕێك، وەك ئاکامی وەرچەرخانێك بیر لە ئاستەکان
دەکەمەوە و پێی خۆشحاڵ دەبم. ئەگەر ما یەی سوودوەرگرتن بێت،
سوودیشی لێ وەردەگرم، بەڵام ئەگەر لەژێر چاو□ وونی و ڕازیکردنی
دژەکانم ئەو هەڵگەڕانەوەیەی کردبێتە داو و هێڵێك و کردەی نووسینی
بەدوادا ببات، لەوانەیە بتوانێت لە ماوەیەکی ئێجگار کورتدا بە
چەند ئاراستەیەکی دیکەشدا کێش و نیشانە و ئاراستەکردن وەربگرێت.
کاری ڕەخنەگر لەسەر ئەم پایە دەوەستێت سەنگی ئەدەب لە ڕۆشنبیریی
کوردیدا دەربخات. هەندێك نووسین لە ئاستی هەرە بەرز ڕایانگرتووم.
بێگومان ئەمەیان زێدەڕۆیی تێدایە. هەشە بە شێوەیەك دایپڵۆسیوم لە
نزمترین ئاستی ئەدەبی دیاریکراوی کردووم. ئەمەشیان بێگومان
ونکردنی ڕۆشنبیریی تێدایە.
خۆشم لەو دوو بەرەی دژ ب□ یەکە باش حاڵیم، داهێنان لەو پاداشتە
نییە، کە لە ڕەخنەگر، یان هێزی باڵادەستی سیاسی وەردەگیرێت.
خورپەی دڵ فەرمانڕەوایی بەردەوامیی داهێنانە. دیارییەکە خودا و
زمان ئەو خورپەی دڵەمان دەدەنێ و ئاشکرای دەکەن.
هیچ ڕستەیەك لەبارەی نووسینێك نامدرەوشێنێتەوە، ئەگەر هەست و

دەروونی نووسەرەکەی تێیدا ئازاد نەبێت، تا سەر ئێسکان گیر بخوات لە خوڕقاندنی دوو دیوی و کلکایەتی، لەگەڵ هەموو نووسینێکدام، تەنیا لەگەڵ ئەو نووسینەدا نیم ڕێك و بوغز و تاکتیکی سیاسەت تێیدا دەستەڵاتدار بێت. ئەو نووسینانە هۆشیاریی ڕەخنەیان تێدا بەکار نایەت. زیاتر چاودێریی نووسین و هەڵکوتانە سەر و پەلاماردانن. ئەم جۆرە ڕەتکردنەوانەش تەنیا شکست بۆ خاوەنەکەی تۆمار دەکەن. شکستییەکەش دەبێتە بابەتی لادانی ڕەخنە لە میتۆدە ڕەخنەییەکان و ئەم و ئەو ڕازیکردن لەسەر ڕەنجی ئەو دەقانەی خاوەنی هەقیقیترین بنەمای شیعریبوونن.

هەندێك لە نووسینی بەرزراو، یەك لەوانە لە ژمارە(126)ی هەفتەنامەی: (پاشکۆی عێراق – 28/2/1990)، بەناونیشانی: (عاجباتی هەشتەم لە جیهانی ئەدەبی کوردی)، بە شێوەیەکی گاڵتەجاڕانە ئاماژەیان بەو وێنە شیعرییە: (شەمەندەفەر گوێڵ بەڕۆژەی مێژوو دەکرتێنێت) داوە.

لە ئایندەشدا گاڵتەکردن بە ئەزموونی سەرکەشان بەردەوام دەبێت. پێشمنیش گاڵتە بە ئەزموونی سەرکەشانی دی کراون، دواتریش بوونەتە هەمایەکی ڕوون و زۆر درەوشاوە. نموونە: گۆران، کە توانیویەتی سیمای داهێنانی تاقانەی خۆی دەربخات، چووەتە ناو هەندێك کەڕ و کەمەڕ، نیمچە ڕۆشنبیری کەم ئەزموون و ناڕۆشن بە: (هەلوور بەلوور تەکامە – زەرد و سوور و شەمامە) تانەیان لێداوە. لەبەر ئەوەی شیعری لە دەرەوەی ژیان دەرهێنا و کردی بە ژیان، ئاسۆ و دووری و پانتاییەکیشی بە خوێنەری نموونەیی جێهێشت. ئەم دەربڕینەیان وەك بەهانەیەك دەهێنایەوە، کە لەسەر ئەم کەشە خۆماڵییە سیماکانی شیعری کوردی دەرخستووە و بە کارامەیی و وردی هەوڵی تێگەیشتنی کەشە خۆماڵییەکانی داوە، من لێرەدا سەرنجەکانم دەرخستووە و لەم نەکۆڵیوەتەوە، واتە: ئەم دەربڕینەم تەنیا بۆ ڕوونکردنەوەیە. بەهەرحاڵ ئەرێ ئەو ڕێزدارانە کە بوون و لە مێژوودا چییان پێکرا. لەمەڕەدا ئەمەمانان چەندیان دەناسین، وەك ڕەنگ و سەرچاوەی چێژبەخش پەیوەندییە نادیارەکانی خەیاڵکردن و بیرکردنەوەمان لێك ئاشکرا بکەن. لە لێکجیابوونەوە و پێکەوەبوونیانیش هاوگونجانێك نیشان بدەن، یان لە پانۆرامای داهێنان لە کوێندەر دەستنیشانیان بکەین. ئەوانەی هەقیقەتی داهێنانی مەزنیان زانیوە ئەوە دەزانن، کە (گۆران) توانی دیوانی نوێبەخشی شیعری کوردی بنووسێت، لەگەڵ تێپەڕینی ڕۆژگار پێگە و ناوبانگ و شاعیرییەتی زیاتر بدرەوشێتەوە لەوەی، کە خۆی لە ژیاندا مابوو، هەیبوو، کەواتە: بەرهەمهێنانی شیعری بێگەرد ئەفسانە و ئەفسوونی هەموو سەردەمەکان و بەگەڵخۆری هێزی ژیانە. لێکدانەوەی شیعر، یەك لەو گوناهانەیە، کە لێخۆشبوونی

بۆ نییە، لە لەدەستدانی ئەزموونی ئێستێتیکای بەشێك لە نووسینی کوردی، لە لێکدانەوەی ئەم وێنە شیعرییان□م، بەدڵ داوای بووردن لە گیانی بەهێزی ئەم گوناهە دەکەم، ڕەنگە خوێنەر هەندێك جار تێگەیشتنی بۆ دەق بگاتە ئاستی تێگەیشتنی نووسەرەکە و قووڵتریش بچێت.

دەقی من کەم تا زۆرێك هۆشیارییەکی جیاکاری هێناوەتە گۆڕێ و لەناو کلتووری کوردییەوە هاتووەتە بەرهەم، ڕەنگە هۆیەکەشی ئەو□ بێت ویستبێتم لەناو ئەم کلتوورەدا هەوڵ بۆ خۆبوونی خۆم بدەم. ئەم وێنەیەش بەرهەمی بیری گەرمی منە، خەیاڵی شاعیرییەتیم لە هێنانە پێشەوەی منداڵی تاقی کردووەتەوە.

یەك لە جەژنەکانی حەفتاکان، جەژنانەکانم پەنجا فلس بوو، لەگەڵ یەك لە کوڕەکانی مامم چووین پەنجا فلسەکەمان خستە سەر هێڵی ئاسنینی شەمەندەفەر بەو نیازەی، کە بەسەریدا بڕوات پەنجا فلسەکە گەورە دەبێت و فۆرمی سەد فلسی وەردەگرێت. بە ئەنجامی ئەو کردارە دەتوانین چێژ زیاتر لە جەژن وەربگرین. کەچی بە شێوەیەکی وا هەردوو دیوی پەنجا فلسەکەی سڕییەوە شوێنەوار و نیشانەی پارەی پێوە دیار نەما. جا شەمەندەفەر لە چێژی جەژنێك بێبەشی کردووم و چێژی ساتێك لە منداڵیی کوشتووم و نەفەسبڕ دنیای ئەفسووناوی دەستکاری کردم.

لەم وێنەیەدا سڕینەوەکەم وەك کاردانەوەیەك کار پێکردووە و جووڵاندوومە. بەلای زۆرێك شەمەندەفەر هۆی گەیاندن و گەشت و خۆشحاڵی و بڵاچەی ئاواتە، بەڵام لە دید و دیدگای ئەو کاتی من وەك دڕندەیەکی ترسناك تەماشا دەکرا، هەروەها وەك وێنەیەکی □وب□□وبوونەوە و گرژبوون بەکار براوە. شەمەندەفەر هاوتا کراوە بە کەسایەتیی دیکتاتۆر و جووڵێنراوە، کە نەشونماکردنی ژیان و زمان و نیشانە دەسڕێتەوە و دەوروبەرێکی نالەبار و بەربەستە بۆ گەشەکردن و پێشکەوتن.

هێزی خود لەم وێنەیەدا دەسەڵاتدارە، دەقئاوێزانییەکی نیشانە ناسیشم لە نێوان هێزی نووسین و هۆشمەندیی کۆمەڵگادا دۆزیوەتەوە. دۆزینەوەی ئەم دەقئاوێزانییە لە کێشی ڕەخنەنووس□□ك نییە، کە خاوەنی پرۆژەی دۆزینەوە نەبێت.

کات و شوێن و هێما و هێزی خودی چالاك لە دەربڕینەکانمدا وێنەیان زۆرە، بەڵام تا بڵێی پڕ سرووشی هەمەچەشنی مرۆڤ و شێوە و شێوازی تەقینەوەی خێرا.

لەبارخراپیی کێشە و گرفتی ڕەخنەی ئەدەبی کوردیدا، هەندێك لە نەوەی پێش خۆم و نەوەی دوای خۆمی گوێڕایەڵیان، بەهەوڵی شانەیەکی لێك نزیك، نووسینم لەبارە ڕێکدەخەن. بە ئاشکراش کار بۆ ئەم

هاوکارییەیان دەکەن. شانە دووبارەکردنەوەی ڕەفتاری خەڵایەتییە، بەهەمان جۆر و دەستووری سەلەفییانە بەڕێوە دەچێت. هەر خوێندیدەیەك ئەفسانە و ئەفسوون و ناوەندەکی زانە و کاریگەرە لە نووسیندا، ئەو ئەقڵییەتە کۆنخوازانەی بەوایان بە بیرکردنەوەی ئەوی دی نییە. ترسی هەڵوەشانەوە وەك عەلیشیشی گیقبووەوە دەیانباتەوە ناو قەبارەی سروشتیی خۆیان، کەواتە: دژایەتیکردنەکە بە سروشتی و تەمارکردنی ناکەکیی ئەوی دی وەردەگرم. نووسەر بینینی ژیان و سەیری دنیاکردنی، بووە کۆنترۆڵکردنی ئەوی دی، لەگەڵ دەروون و بیرکردنەوەی خۆی گەییوەتە کۆتاییەکی بەزراو.
نووسەرەکیش لەگەڵ خودی خۆی گەیشتە کۆتایی، گوێنەتەوە و چەنەباز و منگەمنگکار و دەعبای پەلوپۆ شکاو و مردەخۆ، پێویستە بچێت داوا بکات لە خانەی پیر و پەککەوتووەکان ناونووس بکرێت. بگرەوبەردەم لەگەڵ ئەوی دی نییە، بینینی ژیان و سەیری دنیاکردنم لەگەڵ دەروون و بیرکردنەوەی خۆمدا، هەمیشە لە ئەزموون و نیشانە ناسیدایە. شانە دەستکردی دەسەڵات و هەزی باڵا دەستی سیاسییە. کار پێکردنیشی بە نیازی ئەوە پێ بزرکردن و دووچاری گرفتکردنی ئەوی دی، خۆی ترسەکی کەمەرشکەنە لە ئەزموونی پێ شایەن بە ئامانجە، باوەڕ پتەویشم بەهەزی خۆوەنەبینیم بە نووەبەخشی، وا دەبینم یەك یەك دەگلێن و ڕووبەڕووی داهێنان شەرمەزار و چاو بەرەوژێر دەبن. خاوەن پرۆژەش دەبێت بە خاوەنی ئەو سەروەرییە بەدەنگەی کە دەقە، هەروەها جیاکاریی نەوە جیاکارەکانیش بە دیاردەیەکی تەندروست دەزانم و ڕەزی لەدەنەم، بەڵام بەز لەو بارە ناسروشتییە دەکەمەوە لەسەر بنیادی ڕوانین دروستی ناکەن و ئیرەیی و حوکمی پێشینەی بە سوود بەڕێوەی دەبات. بە هیچ جۆرەکیش بیرم لەوە نەکردووەتەوە هەڵەی هاوبەشی خۆم لە شیعری کوردیدا جیا بکەمەوە، بەڵام هەردەم ئەو بیرکردنەوەیە دەمخواتەوە، کە هەنگاوەکی چوست و بنچینەیی دیکەبم لە ئەزموونی قەناعەت پەهاتووی خۆم. لە هەموو ناوەندەکی بە گەچەڵیش دوور دەکەومەوە، سەرگەرمی بەدیهێنانی خۆونی نووسین دەبم، جۆشەکی خەسك و لەخۆوە و باشم بە خوێندنەوە و نووسین لا پەیدا بووە. لەگەڵ ئەمەش: سەرجەم ئەزموونی هیچ شاعیرەکی کوردم بەدڵ نەبووە، بەڵام شیعری تاك تاك و هەڵبژاردەم بەدڵ بووە و ماچم کردووە. ئەم بارەی خۆم بە ئەزموونی ئەوانی دی، بەهەمان چەشنیش لای ئەوانی دی بە ئەزموونی خۆم بە ڕەوا دەزانم.
لە سەرجەم دەقەکانیشدا ئاراستەیەکی خۆونیم، یان نیمچە خۆونیم دەربڕیوە، خۆون سرووش و سروشتی پەغەمبەرانە، خودا دەیدات بە کەسی پەیامدار. من وەك کەسایەتی، خۆونەکم لە شیعرەوە بەرهەمهاتووم، خۆونیش ڕادەگەیەنم. نادیارییەك لە خۆوندا هەموو گەمارەکانی

شکاندووە، نووسین ڕاوی ئەو نادیارییەیە. خەون درەوشانەوەی واقیعە، زمان لە دەقی خەونیدا ئامرازی گەیاندن نییە، ئامرازی سرووش و چالاکیی وێنە و ناسینی ڕەنگەکانە. ئاسانە بگەیت بە ئەوی دی، بەڵام ئاسان نییە بگەیت بە خودی وریای خۆت، کە گەیشتی بە خودی وریای خۆت، دەرەوە و ئەوی دی بەلاتەوە دەبنە شتێکی لاوەکی، یان زۆر لاوەکی. گەیشتووم بەو قەناعەتە ڕەهایە، تەمەن و کات هەر هەندە باروبوار و ماوەم دەدەن بزانم من چیم لە ژیان دەوێت، بە گرنگیشی نازانم، بزانم دەرەوە و ئەوی دی چییان لە من دەوێت.
ئیلتیزامم بە بڕوا هونەرییەکانی خۆمەوە هەیە، کلتووری نیمچە تایبەت بە خۆشم هەڵبژاردووە و کاری پێدەکەم. هەستیش دەکەم کۆمەڵگای ئێمە چووەتە ناو نەریت و ڕابردووەوە، پێویستە دەربهێنرێت، مانەوەی توانا و ئەزموونی هەڵدەبزێکێنێت و زیان بە گەشەسەندنی دەگەیەنێ و خەمڵیینی دوا دەخات.
لەو هەموو گێچەڵانەی پێم کراون، تەنیا وەك نموونە و ڕوونکردنەوە: تیشکێك لە یەکێکیان وەردەگرم و مەودایەك دادەمەزرێنم: لە 6/3/1985 لە هۆڵەی بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری خوێنەری هەولێر، یەکێتی نووسەرانی کورد – لقی هەولێر، کۆڕێکی شیعر خوێندنەوەی بە کۆمەڵێك شاعیر ڕێکخست، ڕێکخەر و کۆڕگێڕ: (محەمەد خدر مەولوود) بوو، من بەشی پێنجەمی (زەوان)م خوێندەوە. کۆپلەیەك لەم بەشەی خوێندمەوە ئەمەیە:
(من کەوتنی خۆم خۆش دەوێ
باوەشمی تەوەردەنم) زەوان: ل41
کۆڕگێڕ بەم کۆپلەیە کاریگەر بوو. تاسەی بەردەوامیشی بۆی هەبوو، هەر چەند جارێك یەکتریمان دەبینی باسی ئەم کۆپلەیەی دەکرد. ویستی کۆچیرۆکێك چاپ بکات. داوای لێکردم ئەم کۆپلەیە وەك کلیل بەکار بهێنێت و ناونیشانی کۆچیرۆکەکەی بکاتە (کەوتن)، لە کاتێکدا ئامادەبوو هەموو دەربڕینی ڕۆحی خۆی لەژێر کۆپلەیەکی زەواندا ناودێر بکات. دواتر ساردییەك کەوتە نێوانمان و زەوانیش وەك کتێب چاپکرا. لە ژمارە (15)ی ڕۆژنامەی: (ئاسۆ – 14/11/1989)، نووسینێکی لەبارەی زەواندا نووسی بەناونیشانی: (دەقی مردوو: زەوان = جل و بەرگ = .)، کارێکی بە زەوان کرد، مەگەر ڕەشە با بە داری بەری کردبێت و هەر ئەوەڵا ئەوەڵا و دەستنیشانکردنی چییەتییەکی دیاریکراوی بوێ.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوژێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوەن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزێکێین.

خوێندنەوە

شێوازی خوێندنەوە بەشێك لە بەهای چێژی لەناو خۆیدا هەڵگرتووە، سەرەنجام ئەم گواستنەوەی چێژەش دەبێتە بەشێك لە ڕۆشنبیریی گوێگر.
شیعر وەك دەق، شیعر وەك شێوازی خوێندنەوە. دوو یەكەن لە یەك سەرچاوەوە پەرەیان نەگرتووە.
وەك دەق دەسەڵاتی جوانی و بیركردنەوە لە چێژدا دروست دەكات.
وەك شێوازی خوێندنەوەش، دەنگ و جووڵە و ئاوازی پیت و هێماكانی دەست و ڕوخسار، ڕۆڵی جوانی و بیركردنەوە دەگێڕن و دروستی دەكەن.
ئەزموونی شیعر خوێندنەوەی ناو هۆڵ و بەر میكرۆفۆنم هەیە، بەڵام شێوازی خوێندنەوە و دەنگ و جووڵە و ئاوازی پیت و هێماكانی دەست و ڕوخسارم پەیوەندیی خۆی لەگەڵ گوێگر نادۆزێتەوە، نەتوانینی گواستنەوەی مانا و جوانی لە نائاگاییم دەجووڵێت و مەوداكانی بیركردنەوەی خۆم لەگەڵ مەوداكانی چێژی گوێگر سەرچاوەكانیان تا ڕادە و ئاستی ڕژانە ناویەك لێك نزیك نابێتەوە.
لە 15/9/1985: (دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوكردنەوەی كوردی) نووسینگەی هەولێر، كە: (مەحموود زامدار) بەرپرسی بوو، كۆڕێكی شیعر خوێندنەوەی بۆ شاعیران: (فەرەیدوون عەبدول بەرزنجی و قوبادی جەلیزادە و ئیسماعیل بەرزنجی و محەمەد حوسێن هەڵەبجەیی و من) لە هۆڵی بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری جەماوەری هەولێر ڕێكخست، من شیعری: (دابارین)م تێدا خوێندەوە. (حوسێن عارف) سەرنووسەری گۆڤاری (كاروان) بوو، دوای تەواوبوونی كۆڕەكە ئەم گەورەییەی نواند و بە بزەیەكی باوكانەوە شیعرەكەی لێ وەرگرتم و لە ژمارە (43) گۆڤاری كارواندا بڵاوی كردەوە. ئامۆژگاریشی كردم، شێوازی شیعر خوێندنەوەم باش نییە. ئەم ئارەزووە لەناخی خۆم بمرێنم، كە لەبەر میكرۆفۆن دەربكەوم و بناسرێم. پێی گوتم: میكرۆفۆن بۆ گۆرانیبێژ سەكۆی تاقیكردنەوە و خۆپێشكێشكردنە، تۆ شاعیری و بەرەو شیعری جیهانبینی و تێڕامان دەڕۆی. لەم چوار شاعیرەی تر، كە شیعریان خوێندەوە جیابووی. لەم باروبوارەدا زمان و شێوازت بۆ هونەری جۆراوجۆر و قووڵبوونەوە دەوڵەمەند بكە، بەردەوامبوونیش بۆی سەلماندم ئەو چوار شاعیرە وەك سەرەتا و لە یەك شوێنپێ مانەوە.
دوای ئەم گەورەیی نواندنەی هەمیشە وەك داهێنەرێك و مرۆڤێكی گەورە تەماشام كردووە و ڕێز و شكۆیە لە نێوانمان بەردەوامی هەیە.
شیعر شوێنی ڕاستەقینەی گرتووە. چڕبوونەوەی چێژی كۆمەڵگای كوردیش لە شیعردا بووەتە ناوەند. هیچ هونەرێكی دی هێندەی ئەم بەشە پەروەردەی چێژی كۆمەڵگای نەكردووە. هەندێك خورپەی بزربووی ناخ هەن، ڕەگەزەكانی دیكەی ئەدەبی نایدۆزنەوە. تەنیا شیعر لەباری درەوشانەوەیدا دەتوانێت بیاندۆزێتەوە. نووسین و هونەر ئاراستەیان بەرەو ژیان و چێژە، بەڵام كردەی داهێنانی پەتی، ستایشی ژیان نییە

لە پێناوی چێژدا، تێڕوانینی نوێ لەبارەی ژیان و چێژ دەخوڵقێنێ و دەیکاتە قەناعەتی مرۆڤ، مرۆڤی نوێبەخش و بەخشندەش ڕازەکان دەدۆزێتەوە.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەمووومان وەك شیر دەکوڕێنێت، بەی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزرکێین.

تێپەڕاندن

بە هیچ شێوەیەك بڕوام بە تێپەڕاندن نییە، بگرە بڕوام بەگەڕان و جیهانبینیی جیاکار هەیە. تا ئێستاش نەمتوانیوە بڕوا بەوە بهێنم: (نالی)، (باباتاهیر)ی تێپەڕ کردووە، هەروەها: (گۆران) جەستەی شیعری کلاسیکی بەتەواوی جێهێڵاوە. ئەمەمانیش خاڵی جیابوونەوەی ڕەهامان لەگەڵ نەوەی پێش خۆماندا نابێت. دەقئاوەزانییەکی بەهێز لە نێوان هەموو نەوەکاندا ئاشکرایە و لەوانەی دوای ئێمەمانیش بەردەوامی دەمێنێت. وا دەبینم هەر ڕۆژ و ڕۆژگارێك جیهانبینیی خۆی بەسەر کەسی خاوەن جیهانبینیی ڕۆشنکار و هەمای هەمەچەشن دەسەپێنێ. وەك چۆن هەموو وەرزێك بە فراوانی سەیری ئاو و هەوای تایبەت بەخۆی دەکات و دەیسەپێنێتیش، ئەم ئاو و هەوایەش کەم و زۆرێك کاریگەری بە بارستی خۆی بەسەر نەشونمای درەختەکان جێدەهێڵێت. ئەوەی تێبینیم کردووە نەوەی پێش ئێمە ستوونی ژیانیان هێنایە ناو شیعر و ئەزموونیان کرد. ئێمە ستوونی و ئاسۆیی و بازنەیی ژیان و خەیاڵ و خەونمان هێنایە ناو شیعر و فراوانتر ئەزموونمان کرد و درەوشاوە و دەوڵەمەندتر ناساندمان.

نەوەی دوای ئێمەش کەمێك جیهانبینیی زیاد دەکەنە سەر قۆناغی شیعری ئێمە. ئەمە یاسای ژیانە و دەبێت قبووڵمان بێت. قبووڵکردنی ئەم هەقیقەتە ناوەندەکی چەسپاوە لە بڕوابەخۆبوون و هەقیقەت بینین و دیاردەکانی پەیوەندیدار بە چییەتی بوونەوە.

پرۆژەی تێپەڕاندنم نییە، زیاتر خەوندیدەی پێکهێنانی هەڵ و هەماکانی خەمم، شیعریبوون سیمای ڕوونی گشت نەوەکانە و شانەیەکی زیندووی زۆر قووڵە لە جەستە و پێکهاتەی مرۆڤدا.

دەقئاوەزانی دەتگێڕێنێت بە فۆرمی ڕۆشنبیری و بیرکردنەوەی چالاك و دەتدرەوشێنێتەوە. ئەگەر ڕۆشنبیرییەك دەقئاوەزانی لەگەڵ گیانی بەهێزی ڕۆشنبیریی دنیا نەهێنێتە ئاستی هەست پێکردن، نەیتوانیوە لە پەیوەندی و گفتوگۆ و بیرکردنەوەی ئەوانی دیکەدا، ببێتە کەسایەتییەك: بتوانێت زانستی ژیان کۆ بکاتەوە. ڕۆشنبیرییەکیش نەتوانێت ببێتە کەسایەتییەك. زانستی ژیان کۆ بکاتەوە، لەناو ڕۆشنبیریی دنیادا خەیاڵی باش بەڕێوە نەچووە.

لە بەرزبوونەوەی هەڵەی هونەری دەتوانێت لەناو ڕۆشنبیریی دنیا

نیشتەجێ بێت و لە گەڕان بۆ بنەڕەتیش چالاك و بەرهەمدار بێت،
خەسڵەت و ئاسۆی خۆبوونی بدۆزێتەوە. چرکەساتی ئاسۆی خۆبوونیش،
چرکەساتێکی گەرم و ئاسوودە و چڕە لە ژیاندا.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکو□ن□ت، بۆی
دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

بەهرە

لە دامێنی هەر دەقێکم، مێژوویی□ك تۆمارکراوە، بڵێی بڕوام بەوە
هەبێت نووسین هەڵچوون و کاتی تایبەتییە، یان بەهرە و سرووش
ماوەیەکی دوور و درێژ بەردەوام بەشدار و هاوکارم بن لە نووسینی
بەشە پێکهـێنەرەکانی دەق. لەو تەمەنەی نووسینمدا، کە نزیکە چارەگە
سەدەیەکە بەکامی دڵ لەناو سنوورەکانی لە هاتوچۆدام، ژیان هاندەر
و هۆکاربووە بۆ وزەی خرۆشان. ڕاوی چەند دەقێکم کردوون، ئەوانەی
نووسیویشمن هێشتان لە نووسینیان تەواو نەبوویمە و نەگەیشتووم
بەدوا داڕشتنیان. بڕواشم وایە بەهرە و سرووش کار لە ئامادەبوونی
نووسەر دەکەن بۆ کەشی خرۆشان، بەڵام وەك هاندەر و هۆکار و
خورپەیەکی شاراوە نەك شتێکی بنەڕەتی و تەواوکاری بنیادی
بەردەوامی نووسین، لە نووسیندا زیاتر تێڕامان و خەون و
ئێستێتیکای ویژدانی، بە پلەی یەکەم کاریگەری و بەشداریی
بەردەوامیم دەدەنێ. ناخی وریام ئامادەی بنیادی بەردەوامیی نووسین
دەکەن.

سەرەتاکانی نووسین لە هۆشیاری و یاداشت و خەونمدا ئامادە دەبێت.
چاوەڕوانی کەشی نووسین دەکات. لەوانەیە ئەم کەشە چێژبەخشە شکۆ و
بەهرە و سرووشی نووسین بێت و بنەماکانی بەڕێوە ببات، کە ژیان و
سروشت و دڵبەر وەك تۆیەکی گەردوونی ببینێ و مامەڵەی ئێستێتیکی
لەگەڵدا بکات. تا ڕادەیەکی زۆر باش نووسین پێویستی بە ژیری هەیە،
تا دەستت بەسەر ئامرازە هونەرییەکانیدا بشکێت، ئەفسانە و
ئەفسوونی نووسین بەهۆی بەهرەیەکی پەروەردەکراودا بەجێ بهێنێت.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکو□ن□ت، بۆی
دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

خوێنەر

لەناوەوەی خۆم، بە بۆچوون و تێگەیشتنی زاهیدێك ژیانم هەڵبژاردووە
و بە چاوی دەمار و خوێن و پشت سەیری تەواوی شیعری کوردی دەکەم،
شیعری: زمان و ئێستێتیکی و مرۆڤدۆستانەشم خۆشدەوێت، شیعر وەك
توانا و ئەزموون هەڵگری وزەی ژیانە. لەناو شیعریشدا ژیان دووچاری
ن□س□ر□وتن و ه□ن□د□ك جەنگی پێویستی کردووم. بوێرییەکانی

ڕووبەڕووبوونەوە بەرانبەر ئەو مەترسییانەی لە لەناوچووندا دەبن بە هەست، کتێبی دەگمەنن. هەوڵ دەدەم تێیان بگەم، دواجاریش بیاننووسم، ئەو ژیانەم لا جوان و پەسندە، هەست و خەون لەناو دەقی شیعریدا دەیکەنە ئاماژە و ئاخاوتن. لە ئاخاوتندا لە خانەی هاوبەش نزیك دەبینەوە، یان دەگەین بە وەڵامێك بۆ ئاخاوتن. خەون و یادەوەری لە سەربەریدا بە یەکتری دەگەن و دەبن بە واقیعێك لە واقیعەکانی بوون. لە نێوان پەسندکردن و ڕەتکردنەوەی خوێنەرانی هۆشیار و خوێنەرانی ئاساییدا، نووسین لەکوێ خۆی دەدۆزێتەوە. جیاکاریی نێوان خوێنەری زۆر و خوێنەر ئاشکرایە. قۆناغی شیعری کلاسیکی کوردی پڕ خوێنەرە، بەڵام خوێنەری نییە.
ئەو مشتومڕە لە نهێنیی ئەو دەقانەدا بە دەست دەکەوێت، وەك سەرچاوەی چێژبەخش پەیوەستمان بەخوێندنەوەیانە. پەیوەندییەکی دەخەشکەریان لەگەڵ مووچڕك و تەزوو و خورپەی شاراوەی ناخ پێکهێناوە.
من یەك بەباری خۆم، کە پۆستی دامدەگرێت و لە هەموو دنیا بە ئومێد دەبم پەنا بە دیوانی: مەحوی، یان دیوانی: حاجی قادری کۆیی، یان دیوانی: گۆران، یان دیوانی: دیلان، یان کۆشیعری: ئەحمەد تاقانە… تاد، دەبەم. لە شیعری کوردیدا ئەمانە نموونەی دەگمەنن. ئامادەم دەکەنەوە بە گرنگیدان بە هەموو بوارەکانی ژیان، یان دەگەمە فۆرمی گەیشتن بە هەموو شتەکان و ناخی خۆم. هەر هەموو ئاستەکیش ڕێز لە ژیان دەنێت و هەوڵی بەرەو پێشەوە بردن و گەشەسەندن و بیرکردنەوەی باشتر دەدات، هەریەکیش بە تێگەیشتنی خۆی چێژی لە وەردەگرێت. نووسەریش لەسەر بنەما و فراوانبوونی مەوداکانی زمان و هێشتنەوەی بە زیندووێتی ئەو متمانەیەی دەبێتە خەونێکی بەدیهاتوو، لە خەونەوەش دەست پێدەکاتەوە. من خەونم هەیە، لە خەونەکانمدا دەست پێدەکەمەوە و دەچمە ناو مەوداکانی بیرکردنەوە و نووسین.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوژێنێت، بەی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

وشە
وشەی: خەون و منداڵی و مردن، بەئاگاییم دەجووڵێنن و لام دووبارە دەبنەوە، دەبێت لە پڕەسەندنی خۆیاندا قسەم لەبارەیانەوە هەبێت و چوارچێوەیەکیان بۆ بگرم، فەزا و ڕەگەزی ئەم وشانە دیدگای منیان دیل نەکردووە، زیاتر بەلای خۆیاندا بەکێشیان کردووم. لەناو مندا ڕەگیان وریایە و بەگۆشەکردنم ناساندوون، کەشوهەوان بە ئەزموونی خەونیم، لە شیعردا ئیلتیزامم بە فەزای بوونەوە هەیە، نەك فەزا و ڕەگەزی هاندەر و هەکار. بوون لە دەقدا دەبێتە شەپۆلی مانا و

جوانی و شیعریبوون. شیعری من مەبەستی مێژوویی تێدا نییە. داڕشتنێکی بوونی و گەردوونی و خەونییە. کار لەناو خەون دەکەم بۆ دروستکردنی جیهانبینی، خەون و منداڵی و مردن پرسیاری ئەزەلین، نەکراوە وەڵامێکی ڕەها بۆ پرسیارەکانی ئەزەلییەت بدرێنەوە، هەر وەڵامێکی دەبێتەوە کۆمەڵێك پرسیاری دیکە بۆ ئازادکردنی واقیع. دووب□ار□ نی□از و کەڵكەڵەی گەڕان و دۆزینەوە گەرم دەکەنەوە، دەمانخاتە بەردەم ئازادیی دەربڕین و هۆکاری گۆڕاو، خەون و خەیاڵ و توانا و ئەزموونمان دەجووڵێنێت، دەکرێت ئەم پرسیارە دوابخرێت بۆ دوای کۆتایی زەوی، یان دوای دۆزینەوەی بزەی مۆنالیزا و بەختیاری تا هەتایی، بڕوا بە بەختیاری تا هەتایە، کاریگەرترین و بەپیتترین ناوەرۆکی مێژووی گیانی پێکهێناوە.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوڵێنێت، بۆی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

لایەنگر

بەلامەوە گرنگە هەموو ئاستێك ببێتە لایەنگری دەقەکانم، یان نا. بەهای دەربڕینی ئازاد شوێنی نووسینی لە جیهان دۆزیوەتەوە، بە تەواوی مانای ئازادی، ئازادیم لە جۆری بیرکردنەوە و هونەرە جوانەکان و چێژی نووسین بۆ خۆم دابین کردووە، ئازادی لەناو هەستیاریی نووسین دەتوێنمەوە، کەسی دووەمیش بەهەمان ئازادی بەڕێوە دەچێت. منی وەك نووسین بەلاوە گرنگە، یان نا. ئەو قەناعەتەشی لا وێنا دەکەم بە هەموو توانای گیانی و هێزی ئەقڵیمەوە ئاماژەکان بە دەربڕین و ناوەندی بەرهەمهێنان بگەیەنم، بارێکی گیانیش لەناوەندی نووسین چێژی هاندانم دەگەیەنێتە پلەی توانەوە و تێکەڵاوبوون بە زۆرێك لە شتەکان. هەوڵیش دەدەم ژیانی چێژدار و بەجوانی پەیوەست بخزێنمە گیانی گەردوون و ئادەمیزادەوە. گەردوون و ئادەمیزادیش بگەڕێنمەوە باری یەکەمین فڕین. ئێستێتیکای هاوبەش و ڕۆشنایییەکانی ناو دەق دەکەمە هونەری لێکدانەوە و تێگەیشتن بۆ پەخشکردنەوەی ڕۆشنایییەکانی خەیاڵ و ئەندێشەی وەرگر. وا بەستەی کلتووری پڕ چالاکیی کوردیم، ئەو کلتوورەی پەیوەندیی بەهەر هەموو کۆمەڵگاوە هەیە. بەرهەمی هۆشمەندییەتی، کەواتە: ئێمە ناوەرۆکی گشتیی کلتوورین. تێکۆشانێکی سەخت دەکەم، ناوەرۆکێکی دەوڵەمەند و بە پیت و فەڕ بم.
کلتوور بەو بارە زیندووەی خوڵقاندوو□ی□تی، بەناوبانگترین جۆری دەربڕینی ڕۆشنبیرییە. تا پاش□□ژ□کی دووریش هەر بەو شێوە چالاکەی دەمێنێتەوە. مامەڵەی من لەگەڵ نووسیندا مامەڵەی ئیماندارە لەگەڵ خودا و سەرچاوە. خودا و سەرچاوەش دەبنە پرسیار و گفتوگۆ، پرسیار

لە چییەتی بوون و نەبوون و شوێنەزا و گەردوون. دواجاریش دەمەوێت بزانم ئەو دەزینەوانە چین، کە پێیان گەیشتووم، پرسیار و گفتوگۆمان چۆن بوونەتە یەکانگیربوونەوەی ئاسۆکانی ناوەند و نووسینیان لەوە درێژ بووەتەوە.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەکوڵێنێت، بەی دەردەکەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزڕکێین.

شێواز

جوانی لە سادەیی و قووڵبینییەوە دەخوڵقێت. لەڕێیش شتە سادەکان لەناو دەبا و دەی جوانی تێدا هەور ناکرێتەوە، شتە جوانەکان بە سادەیی دەوترێن. لە بەشێك لە بەرهەمی هەشتاکانم لە بنیادی قووڵی تەمومژدا کارم کردووە، تەمومژ لە ئەنجامی جوانیی زمان دروست دەبێت، لەڕێیش لە ئەنجامی بنیادی ڕووکەش و هەڵەی زمانەوە.
نموونە: بێزمانێك، واتە: لاڵێك دەچێتە لای مرۆڤێك، داوایەك دەخاتە ڕوو. بێزمانەکە لای خۆی مانا و لێکدانەوەیەکی بۆ داواکەی هەیە و دەزانێت چی دەوێت، بەڵام لەبەر ئەوەی ڕوونیی زمانی نییە. ناتوانێت داواکەی لە بەرانبەر بگەیەنێت.
شاعیر هەن ڕوونیی زمان و جیهانبینییان نییە. لە دەروون و هەستی یەکئاستیی خۆیان مانایەکیان بۆ نووسینەکەیان داناوە، بەڵام ناتوانن ئەم مانایەیان بە شێوازێکی ڕوون لە بەرانبەر بگەیەنن، لەڕێی ئەم نەگەیشتنەیە. ژیان خۆی پڕە لە شێوازی گۆڕان و جموجووڵ و هاندان و هۆکار، تەنانەت ڕەنگی سروشتیش گۆڕان لە خودی خۆی پەروەردە دەکات. درەخت لە پارچە زەوییەکی بچووکدا کەشوهەوای نەشونما وەردەگرێت، هەموو ساڵێکیش گەڵاکانی خۆی لەناو دەدا و هەمای ڕوون و شێوازی گەڵا نوێیەکانی دەکاتە کردەیەکی ڕاست. یەك شێوازیش لە ئەزموونی خەوندیدە و وێڵی دەزینەوەی ژیانی بۆ پیتدا، دەسەڵاتدار نابێت. مانەوە و کارکردنیش لەناو شێوازێك ڕایەڵ و تانوپۆی داهێنان هەڵدەوەشێنێتەوە، هەموو سەربەخۆیی و دەسەڵاتێکی کەلکێشیش زەوت دەکات، گیانی بەردەوامبوونیش دادەڕزێنێت. ئەو شێوازەی لەناوەڕاستی هەشتاکانەوە ئەزموونم کرد، هەوڵم دا لەو ئەزموونەدا کار لەناو مانای زمان بکەم و مانای بابەت بمرێنم.
ئەزموونێك بوو، ویستە هونەری و کەلکێشییە زمانەوانییەکانم تێیدا پێشکەش کرد. دوای ئەم پێشکەشکردنەش خواستی گۆڕان لەناوەوە هەژاندمی، هەستم کرد کارێکی دیکە هەیە بۆ کردن، دنیایەکی دیکەش هەیە بۆ بینین و شێوازی ژیان. کاتێك ڕێگا بەخۆم دەدەم ئەزموونێك واز لێ بێنم و سەرگەرمی ئەزموونێکی دیکە بم، دیارە وەك ئەزموون گەیشتوومەتە دوا ئاستی و لام تەواو بووە، ئەگەر لەناویشیدا

بمێنمەوە دووچ□اری خ□دووب□ارەکردنەوە و پ□ک□وتە دێم، خۆدووبارەکردنەوە و پێکوتەش کەشی نووسینم ل□ بەرچاو دادەخەن، لەو باروبوارەدا هێزی خود و ڕستە کاریگەرەکانی مرۆڤی نوێبەخشیش بۆ جوانی و ژیان، بێ کاریگەر دەبن.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەكوڵێنێت، بۆی دەردەكەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵد□ بزڕکێین.

ڕاگەیاندن

ڕاگەیاندن کەناڵ و ناوەندێکی خزمەتگوزارە بۆ کردەی ڕۆشنبیری. لەناو ڕۆژنامەوانیی کوردیدا گەیشتووم بە ئەزموونی بەپیتی زۆرێك لە نووسەرانی کورد و سوودمەند بوویمە بە بیر و بۆچوون و فۆرمەکانیان. لەلایەکی دیکەشەوە هێندەی لە بەشێك لە ڕۆژنامەوانی بە ناهەق ل□ بارەی منەوە نووسراوە، هێندە بەهەق ل□ بارەی ئەهریمەنەوە نەنووسراوە. سەرەڕای ئەمانەش بەبێ هیچ هۆیەك بە مەبەست و هەڵەی د٥ستئەنقەست ناوم لە لێکۆڵینەوە و چاوپێکەوتنە ئەدەبییەکان دەسڕنەوە. بەشێك لە ڕۆژنامەوانیی کوردی هەوڵی تێدا دراوە هەقیقەتی شیعری من بشێوێنێت. لە ڕۆژگاری ژیاندا ئەوانەی لە چێژی باوخوازەوە تەماشای ڕستە کاریگەرییەکانی ژیان دەکەن تاوانکارن، نوێبەخشەکانیش قوربانیی ئەو هێزە باڵادەستانەن، کە تاوانکاران دەجووڵێنن و ئامادەیان دەکەن بۆ بەجێهێنانی مەرام و تاکتیکە سیاسی و شکستە ئەدەبییەکانیان، دیمەنە سادە و کاریگەرەکانی ژیان وەردەگرم بە تێکەڵاوکردنی فۆرمەکانی گەیاندن چەند ئاستێکی زمانەوانیی شیعریبوونی تێدا دەکەمە ستوونی تایبەتکردن و درەوشانەوە. وەك دەقی بە ئەدەببوو دەیخەمە بەردەم کۆمەڵێك نیشان و پرسیار، شتە سادەکانیش بەردەوام لە سرووتی تایبەتی و دانایی لەناو خوڵقاندنی نووسین زانیاریی ویژدانی و گەرمایی هەستەکانن. بوونمان لەناو خۆیاندا لەپێناو ژیان و جیهانبینییەکی باشتر بەرجەستە دەکەن، تا لە ژیان کاریگەری و کردەوەی خۆیان نیشان بدەن.

سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەكوڵێنێت، بۆی دەردەكەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵد□ بزڕکێین.

تێڕامان

بێدەنگی لە قووڵایی نەزانراودا پەیوەندیی دیکە لەگەڵ ژیان و بوون و گەردوون دەدۆزێتەوە، پەیوەندییە ساردبووەکانیشی لەگەڵ واقیع زیندوو دەکاتەوە. هەندێك شت لە واقیع وەردەگرێت، لە بیرکردنەوەی ڕێکی دەخاتەوە و ئامادەی گوتنی دەکات. پێکهاتەی سرووتی کەسایەتیم لە نیشتەجێبوون لەسەر زەمین بۆ خۆ گونجاندن لەناو سەرچاوەکانی

ژیان وا هەڵكەوتووە. ئاخاوتن لەناو دەق دروست دەكەم. لە قسەكردندا خودی ئامادەكراو دەتە پێشەوە، لە ئاخاوتنی ناو دەقیش ئەفسانە و ئەفسوونی خودی وریا و هۆشمەند. ئەگەر زۆر بدوێم، تەڕامانی ناوەوەم دەكوژێت و بنیادی ئامادەبوونی بەردەوامیی نووسینم دەشڵەژێ، ئەفسانە و ئەفسوونی خودیشم بەتاڵ دەبێت. زۆر دوان تەنیا بە كەسی سیاسی گونجاوە، باروبوار بە گفتوگۆ لەگەڵ ئەویدی دروست بكات، نووسەریش باروبوار بە تەڕامانی تاكییەتی و هەستەكانی خۆی دەستەبەر دەكات. خۆم بە تێگەیشتن لە كرۆكی ڕۆژگار و بێباكی گرتووە، پرۆژەكانم بەهۆی زمان و ئەفسانە و ئەفسوونەوە پەرە پێدەدەم، نازانم ئەوەی نووسیومە باشە، یان نا. بەڵام بەو ڕاستییە گەیشتووم پێویستە لە هەوەی تەڕامان و بێدەنگی بەردەوامبم، كە دەقی بێگەرد بێدەنگییەكی بەردەوامە.
بێدەنگی لای من مانا قووڵەكانی خەون و گەردوون ئاگادار دەكاتەوە و پرسیاری ژیان و بوونی هەیە و دەیكات بە توانا و ئەزموون.
سەنگێك هەیە ناوی مێژوو، هەموومان وەك شیر دەكوڵێنێت، بۆی دەردەكەوێت چەندمان هەوێن دەبین و چەندیشمان هەڵدەبزركێین.

گفتوگۆ

هەمیشە خۆم لە گفتوگۆ و دیمانە ڕۆژنامەوانییەكان بەدوور گرتووە، ئەو دەسكەوتانەی لە بار و بواری شیعرەوە بە دەستم هێناون، دەكرێ بكرێنە جێگرەوەی هەموو گوتن و نووسینێكی دیكە. هیچ نیازێكی گوتنیشم نییە لە دیمانە ڕۆژنامەوانییەكان بیكەم بە ناوەندی دەربڕین و دركاندن. هەموو ساتە هۆشیاری و نهێنی و هەستكردنەكانی ڕایەڵ و تانوپۆی نووسینیان چنیوم، لە هەناوم خۆیان ڕاپسكاندووەتە دەرەوە و لە دەقەكانم دركاندوومن. خۆ تەرخانكردنیشم بە بەرهەمهێنانی دەق بەلاوە گرنگ و ناوەندە. دەق بنەمای پەیوەندییەكان جوان و فراوان دەكات، فۆرمەكانی دەروونیش دەگۆڕێت. سەرەتا شتە گشتییەكان دەدۆزمەوە. دواتر گیانی بزێوی شتەكان دەنووسمەوە و هەستی تێدا دەخوڵقێنم.
نووسین و قسەكردن لەبارەی شیعر بە كردەی دۆزینەوە تێناگەم، زیاتر گواستنەوە و گەیاندنە. هەوڵ دەدەم خۆمی لێ بپارێزم، لەگەڵ ئەوەش لە هەموو بابەتێك پتر، تامەزرۆی خوێندنەوەی دیمانە ڕۆژنامەوانییەكانی شاعیرانی بە ئەزموون و ژیننامەی كەسایەتییانم.
تەڕوانین و زۆر وردبوونەوەش لە شیعردا دەمانباتەوە بە سەردەمی لەدایكبوونی یەكەمین مرۆڤ. نووسین ناتوانێت لەبارەی یەكەمین مرۆڤ ڕستەیەك، تەنیا ڕستەیەك بەهێز بكات، تەنیا لەرزەی گیان دەتوانێت لەناویدا وردبێتەوە و بگات بەباری تەڕامانی یەكەمین مرۆڤ.

سـەنگێك هەيە نـاوى مێـژوو، هەموومـان وەك شيـر دەكـو□ن□ت، بۆى دەردەكەوێت چەندمان هەوێن دەبين و چەنديشمان هەڵدەبزڕكێين.

ڕەخنـە بزوێنـەرە *.. بەختيـار محەمەد

ڕەخنەگر ئەو كەسەيە، كە ڕەخنە دەگرێ: نەرێنيى دەردەخا و ئاماژەش بۆ ئەرێنيى دەكا.
ئيشى ڕەخنەگر نييە ستاييش بكا، بەڵكو ڕاستيى باس دەكا.
ڕەخنە هەميشە لۆژيكى لەگەڵدايە، نەك سۆز و هەوا و هەوەس (واتە نەك لايەنگريى).
ئێمە بۆيە ڕەخنە دەگرين، تا ڕاستيى بڵێين؛ ڕەخنە بە دواى ڕاستييدا وێڵە. ڕەخنە كرۆكى ڕاستييە.
ڕەخنە كەڵەكەكردنى مەعريفەيە: لە كوێ ڕەخنە هەبوو، لەوێش مەعريفە لەدايك دەبێ. هيچ مەعريفەيەك بە بێ مامانى ڕەخنە لەدايك نابب. لە هەموو كۆمەڵگە دواكەوتووەكاندا ڕەخنە غائيبە، بۆيە مەعريفەش (فيكر و فەلسەفە و زانستيش) غائيبە.
ڕاستييەكەى ئەوە نەزانەكانن، كە ڕەخنەيان قبووڵ نييە.
ڕەخنە ئامانجى هەيە: ئامانجى هۆشياركردنەوە.
ڕەخنە قبووڵ نەكردن بنەماى ديكتاتۆريەتە.
ڕەخنە جەنگە دژى عەقڵيەتێكى داخراو؛ ئەوجا لە هەر بوارێكدا بێ.

ڕەخنە ڕەتكردنەوە نييە، بەڵكو دان پێدانانە.
ڕەخنە برادەرايەتى، خزمايەتى، هاوڕێيەتى، هاوسيێەتى، حزبايەتى… نازانێ. ڕەخنە بڕواى بەو پەندە (ئيديۆمە) كورديية هەيە، كە دەڵێ: ((حەق ڕەقە))؛ بۆيە ئەوەى حەقانى بێ ڕەخنە قبووڵ دەكا، بەڵام ئەوەى حەقانى نەبێ ڕەتى دەكاتەوە. ڕەخنە سەلماندنى ئەم حەقەيە (ڕاستييەيە)، بۆيە ڕەخنە ڕەتكردنەوە نييە، بەڵكو دان پێدانانە بەوى ديكە: بەوى ديكەى دەق و كەس و بابەت… لە چێوەى حەقانيەت و حەقيقەتدا.

وەك گوتمان، ڕەخنە پێوەندی بە ناسیارەتی و برادەرایەتییەوە نییە. ڕەخنە پڕۆژەیە: پڕۆژەیەکی مەعریفییە. بناغەکەی عەقڵ و لۆژیکە. ڕەخنە ئەگەر خاترانەی تێدابوو، ئەوە لە جغزی ڕەخنە دەچێتە دەرێ و دەبێتە موجامەلەی کۆمەڵایەتی. ئێمە ڕەخنە لە دەق، لە کارێك، لە ڕەفتارێك… دەگرین؛ واتە بە بۆچوونی خۆمان کەموکووڕییەك دەستنیشان دەکەین، بۆیە ڕەخنە نابێ شەرمن بێ، بەڵکو دەبێ ئازاد و بوێر بێ. ڕەخنە گەڕانە بە دوای ڕاستییدا، کەواتە دەبێ بێباك بێ لەوەی ئاکامەکەی چی دەبێ (هەڵبەت ئەوەی لە توانادایە). نابێ ڕەخنە باکی بەوە هەبێ، کە فڵان و فیسار (با هاوڕێشی بن) لێی تووڕە و نیگەران دەبن؛ چونکە ڕەخنە لە سەرووی هەموو پێوەندییەك و هەموو بەرژەوەندییەکە؛ مادەم ئامانجەکەی نیشان دانی حەقیقەتە، بەهای حەقیقەتیش لە هەموو شتێك گرنگترە.

دەبێ فێربین ڕەخنە بگرین! ڕاشکاو و ڕاستگۆ بین لەگەڵ یەکتر! ڕووبەڕووکار بین، نەك پاشملەکار! ئەوەی ژیان دەگۆڕێ ڕەخنەیە، نەك موجامەلەی پڕ لە درۆ. دەبێ فێربین ڕەخنە لە یەکتر قبووڵ بکەین! ئەمە کرۆکی دیموکراسیەتە. فێربە ڕەخنە لە خەڵك بگرە و بۆ خۆشت ڕەخنەت قبووڵ بێ، کە لێت دەگیرێ.
نابێ پێمان ناخۆش بێ ڕەخنە لە ئایینەکەمان، لە بیروباوەڕمان، لە دەقەکەمان… بگیرێ (پێشمان ناخۆش بوو، بە ڕەخنە وەڵامی بدەینەوە، نەك بە جنێو و کاری توندوتیژی و بە تیرۆر). ڕەخنە گۆڕان و بەختەوەری بەدی دەهێنێ، نەك ئاژاوە و قیامەت. ڕەخنە پێوەرە بۆ ڕاستگۆیی. هەر کۆمەڵگەیەك ڕەخنەی تێدا نەبوو، کۆمەڵگەیەکی دواکەوتوو و درۆزنە، پڕە لە ڕیاکاری و دووڕوویی.

هەموو کەسێك حەز دەکا ستایش بکرێ، نەك ڕەخنەی لێ بگیرێ؛ بەڵام ستاییش هەندێ جار درۆی تێدایە، بەڵام رەخنە ڕاستیی. ئێمە باسی ڕەخنەی ڕاستەقینە دەکەین، نەك ڕەخنەی ساختەکار؛ بەڵکو ئیشی ڕەخنە ئەوەیە، کە درۆ تێك بشکێنێ. ڕەخنەگر سیفەتی ئەو جەنگاوەرەی هەیە، کە لە بەرەی پێشەوەی جەنگدایە؛ بۆیە ڕەخنە جەنگە لە دژی هەڵە. لێرە قسەیەکی سەرنجڕاکێشی (گۆستاڤ لۆبۆن) م دێتەوە بیر، کە دەڵێ: ((هەڵە هۆکاری سەرەکی پەرەستاندنی ژیانی گەلانە، نەك ڕاستیی)).(*)

ئەوە ڕاستە ملانێی نێوان هەڵە و ڕاستی داینەمۆی هەموو پێشکەوتنێکە. لە فەلسەفەی هیگڵ و مارکسیشدا ئەمە پێی دەگوترێ: ((یاساکانی دیالیکتیك)). واتە یاسای نەفی نەفی و یاسای یەکیەتی دژەکان، کە سەرچاوەی پێشکەوتن و گۆڕانکارییەکانە.

(*) غوستاف لوبون, سيكولوجية الجماهير, ترجمة احمد حايك (الطبعة الثالثة: مايو – ايار, 2021), ص 145

بەختیار محەمەد

وەڵامی گۆڕان عەبدوڵڵا بۆ ڕۆژنامەی ڕەوت سەبارەت بە هەڵبژاردنی پەرلەمانی لە هەرێم

ڕەوت:
زۆر لە لیستەکان باس لە جیاوازی ئەم هەڵبژاردنە دەکەن لەوانی پێشووتر، وە بەزۆری باس لە تێکشکانی زۆرینەی ڕەهای کورسییەکانی پەرلەمان لەلایەن (پارتی)ـیەوە دەکەن، بەهۆکاری جۆراوجۆر، نەمانی کۆتا، کەمی تەزویر، کۆمەسیۆنی سەربەخۆ و بێلایەن و چڕیکی دەنگەکان هەر لەلای سندوقەکان و ئایا ئەگەر ئەمانە وابن مانای ئەوەی دەدات، کە بەڕاستی،
ئالوگۆڕ لە سیستەمی پەرلەمانی کوردستان ڕوودەدات؟

-گۆڕان عەبدوڵڵا
ئەگەر بەرەی ئۆپزسیۆن خەیاڵێکی ڕەنگاڵەیی بۆ دەنگدەرانی نەسازێنێت، ئەی ئیتر بۆ چ پاساوێک بەشداری هەڵبژاردن دەکات! ئەوەی لە هەڕاو زەنای لیستەکان دەبینرێت و دەبیسترێت بەزۆری شەڕی حیزبەکانە وەک ناو و سیمبول نەوەک ژیان و گوزەرانی خەڵک و چۆنییەتی ئاڵوگۆڕکردنی سیستەمی پەرلەمانی. بۆ هەموومان ڕۆشنەو شاهێدی مێژووی سیستەمی پەرلەمانیین لە هەرێمی کوردستان کە هەمیشە ئەوەی هاوکێشەکانی بۆ لایەکداخستبێت هێز بووە، وە هێزیش لەدەستی ینک و پدک دایە و هەرگیز نەبوونە و نابنە (هێزێکی نیشتمانی).

کەمی و زۆری کورسیەکانی پەرلەمان تا ئێستا نەبۆتە هۆکاری گۆڕانکاری بنەڕەتی لە سیستەمی دەسەڵاتدارێتی هەرێم، بە پێچەوانەوە هێزە گەورەکان لیستی سەبەریان درووستکردووە، سیاسەت و کاری پەرلەمانتارێتییان گۆڕیوە بۆ پرۆژەی خۆ دەوڵەمەندکردن و بێناوەڕۆککردنی کاری سیاسی و جەماوەری. سیستەمی پەرلەمانی لە ئاستی دونیادا لە قەیراندایە لەگەڵ دەنگدەرانی بە هۆکاری میکانیزمەکەی. کاتێک دەتوانیین بڵێین گۆڕانکاری لە سیستەمی پەرلەمانی روودەدات ئەوکاتەی ناو هۆڵی پەرلەمان تێکهەڵکێشکرابێت بە هێزی جادەوە. کە دابڕاوبیت لە هێزێکی ئامادەباشی جادە، کارت لە پەرلەمان لە باشترین حاڵەتدا دەبێتە بوتەی ئاو لەیەکگرتن.

ڕەوت:
زۆر لە حزبە نوێیەکان، (نەوەی نوێ)، (ڕەوتی هەڵوێست)، (بەرەی گەل)، دەڵێین ئەگەر خەڵک بایکۆتی هەڵبژاردنی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان بکات، ئەوە بەقازانجی (یەکێتی) و (پارتی)یە، بۆیە پێویستە خەڵک بەفراوانی بەشداری ئەم دەرفەتە بکەن؟ ئێوە دەڵێن چی؟

-گۆران عەبدوڵڵا
خەڵک لە ١٩٩٢ بە فراوانی بەشداریکرد و ینک و پدک ی هێنایە ناو پەرلەمان، لە ساڵانێکی دواتریشدا گۆڕان و نەوەی نوێی برد. بەهاتنی گۆڕان و نەوەی نوێ چی گۆڕدرا لە ژیانی بنەڕەتی خەڵک بە غەیری دەوڵەمەند بوونی هەندێ لە خەڵکی مشەخۆر و ناشیرینکردنی هێزی ئۆپزسیۆن و بێباوەڕکردنی خەڵک بە سیاسەت!؟ بەدڵنیاییەوە بەشدارینەکردنی خەڵک لە دەنگدان لەم دۆخە سیاسییەی هەرێم مانەوەی هەردوو زلهێزەکەیە لەدەسەڵات، ئەی بردنی ئەم لیستانە بۆ پەرلەمان چی جیاوازییەک دەخاتە ژیانی خەڵکەوە بە بەراورد بە پێش هەڵبژاردن و دوای هەڵبژاردن؟ بەدڵنیاییەوە مێژووی سیاسی و پێگەی چینایەتی لیست و کەسەکان رۆشن بۆ ئێمە دەڵێت چی روودەدات، هەر ئەوە روودەدات کە ساڵانی پێشووتر روویان داوە.

ڕەوت:
ئایا بایکۆتکردنی پەرلەمانی کوردستان، چ کات دەتوانرێت مانایەکی شۆڕشگێڕانە وەربگرێت و هەڵوێستێکی درووست بێت؟

-گۆران عەبدوڵڵا
ئەو کاتە بایکۆت مانا پەیدا دەکات کە وەک هێزێکی سۆسیالیستی لە ناو خەڵکدا خاوەنی پایەیەکی کۆمەڵایەتی و دیدێکی رۆشنبیت بە

بەڕێو□ بردنی کۆمەڵگە. ئەو کاتەیە وشەی شۆڕشگێڕی شکۆی بۆ گەڕاو□ تەوە، لەوەی ئەو هەموو ساڵە لیبراڵیزمی نوێ بە سیستماتیکی، شۆڕشگێڕی یەکسان کردووە بە هێنانی دیکتاتۆری و وێرانکردنی شارەکان. چەکەکانیان بە ناوی خەباتی مەدەنییەوە لێوەرگرتین و دوکانی گوڵفرۆشەکانیان پێپیشانداین، لە کاتێکدا خۆشیان بۆ کەڵەکەی بێسنووری سەرمایەکانیان دونیایان بەرەو لێواری مەرگ بردووە. کاتێک هێزبین، ئێمە هەین، کە بێهێزبووین لە زۆر بڵێیەک زیاتر هیچی تر نیین.

ڕەوت:

بەرنامەی سیاسی و ئابووری و ئاڵوگ□□ ل□زیانی خەڵکی کوردستان بەتایبەت کرێکاران و هەژارانی کوردستان لە هیچ لە لیستەکاندا نەهاتووە، یان زۆر بەکەمی هاتووە، ئایا بۆ کاریگەری ڕەوتی کۆمەڵایەتی و سوشیالیستی بەم هەڵبژاردنەوە لاوازە و گوشاری ناڕەزایەتییەکانی کوردستان بەم هەڵبژاردنەوە زۆر کەم دیارە و زیاتر مۆرکی شەڕێکی حزبی ڕووتە لەسەر کورسی دەسەڵاتی سیاسی و سەرمایە و مۆن□ پۆلکردنیانە؟

–گۆران عەبدوڵڵا

لەڕاپەرینی ١٩٩١ لەهەولێر، ئێمە وەک شورای کرێکاران چووینە پێش دەواجنی ئەحمەد ئیسماعیل بۆ قسەکردن لەگەڵ کرێکاران، کە گەشتین پێش ئێمە گروپێک بە خۆیان دەوت (چەپ) قسەیان بۆ کرێکاران دەکرد و دەیان وت (ئەمڕۆ کوردستان رزگاری بووە و دەبێت زیاتر کاربکەین چوونکە بۆ خۆمانە)! ئێمەش دەستمان بە قسەکردن کرد و داوامان لە کرێکاران کرد کە نەچنە سەر کار و داوای زیادکردنی کرێکانیان بکەن. دوو بۆ چوون بە رۆشنی پێگە چینایەتێکان دیاری دەکەن. زۆرینەی رەهای لیستەکان مەبەستیانە بگەنە دەسەڵات، خاوەنی هیچ پرۆژەیەک نیین لە کێشەی مووچە، کار، بێکاری، پەیوەندێکانی هەرێم و سەنتەر،.. هتد هەر بۆیە لەرێی شاتە شات و دەنگ بەرزکردنەوەوە زیاتر کار لەسەر یەکتر شکاندنەوە دەکەن لە پێناوی درووستکردنی کەشی بەلاڕێدابردنی داخوازییە بنەڕەتێکانی خەڵک.

ئەمجارە لە بایکۆت زیاتر.

جەمال کۆشش

بەرەی بەشداربووی هەڵبژاردنی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان،
تێکڕایان داوایان لەجەماوەر دەکرد، بەشداری هەڵبژاردن
بکەن،)ئەمە ئاساییە(، بەاڵم تیۆری سەیریان دادەهێنا، هەندێک
دەیووت،)یەکێتی(و) پارتی(، دەنگی جێگیری خۆیان
هەیە، ئەو بایکۆتە لە دەنگەکانی ئێمە کەمدەکاتەوە. هەندێکی تر
دەیانوت بچن دەنگبدەن، بەکێ دەنگدەدەن بدەن، خۆتان
دەزانن بەکێ دەنگدەدەن، بەاڵم لە لەرەی)نەبرەی(دەنگی
هەموویاندا، نەفرەتی جەماوەریان هەست پێدەکرد ل□ بەرامبەر
خۆیان و لیستەکانیاندا.
جەماوەرێکی یەکجار زۆر بێ تریبۆن و بڵندگۆ مابوونەوە، وەک چۆن
نوێنەرانیان نەبوو لەنێو لیست و قەوارە
پەرلەمانییەکاندا، ئاواش سەدا و دەنگ و نوێنەری سیاسی و حزبی و
لیستی نەبوو لە دەرەوەی پەرلەمانیشدا،)یان زۆر
بەکەمی(، سەڕەڕای زۆروز□ بەندی میدیا و هەزاران ڕ ۆژنامەنووس جگە
لە یەک دوو کەناڵ نەبێت، ئەوانی دی
بەتەواوی بەفەرامۆشیان سپاردبوو، بەتایبەت بەشە ڕادیکاڵ و
سۆشیالیستەکەی بەرەی بایکۆت، میدیا نەیدەویست بەهیچ
جۆرێک ئەم ڕەوتە لەگەڵ پرۆسەی هەڵبژاردن تێکەڵ بکات. سیمای
چینایەتی و سروشتی هەڵوێستی ئەم جەماوەرە
بەڕادەیەکی یەکجار زۆر ڕ وون و بەرجەستەیە، بەش و پێکهاتە
جۆراجۆرەکانی چینی کرێکارانە کە لەگەڵ حزب و
دەسەاڵتەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا ناکۆک و ناتەبان.
بۆشاییەکی سیاسی گەورە لە نێو فەزای هەڵبژاردندا خۆی دەرخستەوە،
کە هەژارانی کوردستان هیچ بونێکی بەرجەستەی
حزبیان نییە و بێ ئالتەرناتیقن. ئەم بێ ئەڵتەرناتیقییە، کە
سیاسەت دەبێتە بابەتی هەموو دانیشتوان و نزیک لە ژیان و
پرسیار لەسەر دەسەاڵتی سیاسی و چارەنوسی ئاڵوگۆر دەکرێت،
ئەوەندەی دی چینێکی گەورە نامۆبوون لە پرۆسەکە و
هەستیان دەکرد، دەست و دەم بەستراون، وە تایبەتی تر زۆر خنکێنەر
و غەمگین)کەئیب(بوو بۆ هەموو ئەو هەڵسوڕاوە
کرێکاری و کۆمۆنیستانەی کە کەمپینی بۆرژوازییان دەبینی، چ
کۆنەپەرستیەک و چ هۆسەیەکیان ناوەتەوە. ئەم ڕۆژانە

تەواو دەبن، بەڵام، وە بەڕاستی ئایندەی دوای هەڵبژاردن و پێکهێنانی حکومەتی هەرێمی داهاتوو، شایانی بیرکردنەوەیەکی زۆر جددییە.
ئەزموون و تاقیکردنەوەکانی خولەکانی پێشووتری پەرلەمان، ئەگەر بۆ بۆرژوازی و حزبەکانی مایەی دەرس و فێربوون بێت، بۆ حزبی کرێکاران و چینی کرێکاریش هەروایە. خاڵێکی یەکجار گرنگ لەم پەیوەندەدا، ئەوە نییە، کە تاچەند دەتوانین پەرلەمانیش وەک فورسەتێک بۆ خەباتی ئاشکراو پێ گەیەکی قانوونی بەکاربهێنین، نەخێر بەڵکو لەگرەوی ئەوەدایە کە چۆن حزب [illegible] نەچێتە نێو کیشە و ناکۆکییەکانی ناو خێزانی بۆرژوازییەوە، کە چۆن و بەردەوام سەربەخۆیی سیاسی و چینایەتی برەو پێ بدەین.
ئەوە ڕاستە بز ووتنەوەی کۆمۆنستی لاوازە، چینی کرێکار، ڕێکخراوەی جەراجەری خۆی نییە…هتد، بەڵام خاڵی بنەڕەتی لەم کۆشمەکۆشە چینایەتییەدا، تیۆری شۆڕشی کۆمۆنستییە کە هەمیشە لەنێو دڵی هەلومەرجە سەخت و پێچاوپێچەکاندا پێویستە وەک ئامرازی دروستکردنی سیاسەت و هەڵوێست و حزبییەت، لەلایەن کۆمۆنستەکانەوە بەچینی کریکار بگات.
لەبایکۆت و بەرەی بایکۆت واوەتر، پێکردنەوەی بۆشایی سیاسی بۆ ئاڵتەرناتی ڤی کۆمۆنستی بۆ کۆمەڵگای کوردستان، ئەرکە سەرەکییەکەیە. میدیای کۆمۆنستی پێویستە ڕۆڵێکی یەکجار بەرجەستە لە نەخشاندنی ئەم سیاسەتەدا بگێڕێت.
١٦-١٠-٢٠٢٤

هەڵبژاردنی خولی شەشەم، دەروازەیەک بۆ خۆستبوونەوەی هەرچی زیاتری قەیرانەکان..

نادر عەبدولحەمید

دوای ئەوەی ماوەی خولی پێنجەمی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان لە (٦-١١-٢٠٢٢) کۆتایی هات، هەردوو حزبی دەسەڵات (پارتی) و (یەکێتی) نەیانتوانی بگەنە ڕێککەوتنێک کە خولی شەشەمی تێدا بەڕێوەببەرن، و ماوەی پەرلەمانیان درێژکردەوە، بەڵام (دادگای باڵای فیدڕاڵی عێراق) ئەمەی بەنادەستوری دانا و (پەرلەمانی هەرێمی کوردستان)ی هەڵوەشاندنەوە و (سەرۆکی هەرێم) و (حکومەتی هەرێم)ی پابەندکرد بە ئامادەکاری بۆ هەڵبژاردنی پەرلەمانی هەرێم لە ڕێگەی کۆمیسیۆنی هەڵبژاردنەکانی عێراقەوە.

ئەم خولەی شەشەمە کە بڕیارە لە (٢٠-١٠-٢٠٢٤) ئەنجام بدرێت، بەدوای پەرەسەندن و تاوسەندنی ناکۆکی هەردوو حزبدا دێت؛ نەک هەر لەناوخۆی هەرێمەکە لەسەر ڕاوڕووتی سەروەت و سامان و کۆڵەکەی سەرمایە، نەک هەر لەسەر پێشبڕکێ لە جێبەجێکردنی سیاسەتە میلیتاریستیەکانی هەردوو ڕژێمی بوژوا کۆنەپەرستی (جمهوری ئیسلامی ئیران) و شۆفێنستی (تورکیا) و بەرژەوەندیەکانی ئیمپریالیزمی ئەمریکی لەناو خودی هەرێم و هەریەکە لە زۆنی ژێر دەسەڵاتدارێتی خۆیدا، بەڵکو لە دەرەوەی چوارچێوەی یاسایی هەرێمیش ناکۆکیەکانیان تەقیوەتەوە لەسەر پۆستی (سەرۆک کۆماری عێراق) و پۆستی (پارێزگاری کەرکووک).

ئەوەی کە لە هەڵمەتەکانی ئەم هەڵبژاردنەدا هەموو کەوتوونەتە پەلاماردان و ناوزڕاندنی سیاسی و تۆمەتبارکردنی یەکتری، بەتایبەتیش هەردوو حزبی دەسەڵاتدار و میلیشیایی هەرێمەکە، زۆر واوەترە لە هاشوهوش و هەرای کەمپێنی هەڵبژاردن و لە بنچینەدا دەگەڕێتەوە بۆ ئیفلاسێکی سیاسی تەمام عەیاری نەک هەر ئەم دوو حزبە، بەڵکو تەواوی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی سیاسی کوردایەتی و پوچەڵ بوونی قەوارەی هەرێم، دوای سێ دەیە لە فەرمانڕەوایەتی ناسیونالیزمی کورد بەسەر چارەنوسی جەماوەری زەحمەتکێشی ئەم هەرێمەدا.

لە سی (٣٠) ساڵی ڕابردوودا، ناسیونالیزمی کورد نەیتوانی هەرێمێکی یەکگرتوو لەناو دەوڵەتی ناوەندی عێراقدا پێک بهێنێت، کە حزبە بورژوا ناسیونالیستەکانی کورد بتوانن لە ڕێگەی کایەی سیاسی هەڵبژاردنەوە دەستاودەستی دەسەڵاتی تێدا ئەنجام بدەن و هەر چوار ساڵ جارێک حزبێک فەرمانڕەوا بێت، ئەوەی ڕۆشنبیرانی بورژوا لیبڕاڵ پێی دەڵێن دەوڵەتی یاسا و دامەزراوەکان، کە بەناوهێنانی لیک بەدەمیاندا دەتەخوارە.

ئەوەی لە واقعدا لە ئارادایە دەستبەسەراگرتنی دوو حزبی میلیشیاییە بەسەر دوو ناوچەی هەرێمەکەدا، کە دەستیان داگرتووە بەسەر سەروەت و سامانی سروشتی و بوون بە خاوەن کۆمپانیا هەرە زەبەلاحەکان لەسەر ئاستی هەموو عێڕاق و قۆرخی هەموو چەشنە بزنەسێکیا کردووە لە بازرگانی و پیشەسازی و عەقارات و زەویوزار و گومرگی سەرسنورەکان … هەر یەکە لە زۆنی ژێر دەسەڵاتی خۆیدا.
بەم پێیە ناسیونالیزمی کورد وەک بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی سیاسی و فکری، نەیتوانیوە چینی بورژوازی کورد لەم هەرێمەدا یەکگرتوو بکات و بیکات بە خاوەن ئۆرگانێکی یەکگرتووی دەسەڵات.
لێرەوە لەم ڕوانگەوە هیچ مانایەک نامێنێتەوە بە هەڵبژاردنی پەرلەمانی بە دەستاودەست پێکردنی دەسەڵات، چونکە ئەسڵەن ئەو ئۆرگانە یەکگرتووە نەهاتۆتە ئاراوە و لە ئارادا نییە تا دەستاودەستی دەسەڵاتی پێ بکرێت!
بەدڵنیاییەوە ناوەڕۆکی دەسەڵات لە هەر زۆنێکدا بورژوازییە و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان پەیوەندییەکی سەرمایەدارانەی چینایەتیی چەوسێنەرانە و زاڵمانەیە، وە سەرمایەدارانیش بەهرەمەندن لە کۆی سیستمی سەرمایەداری و ئابووری نیولیبرالیزم و بەرژەوەندییەکانیان پارێزراوە لەلایەن دەسەڵاتەوە لەهەر زۆنە بەجیا، و بە زەبری سەرەنێزەی میلیشیای حزبی.
حکومەتی هەرێم، هەر وەزارەتێکی بگری لە ناوەڕۆکدا دوو وەزارەتە، بەتایبەت وەزارەتەکانی (پێشمەرگە،دارایی،داد)، حکومەتی هەرێم یەک سەرباز و یەک پێشمەرگەی نییە، ئەوەی هەیە میلیشیای (پارتی) و (یەکێتی)ە، ئەم حکومەتە یەک کەناڵی میدیایی تەلەفزیۆنی نییە، بەڵام هەریەکێک لەو حزبانەی دەسەڵات دەیانیان هەیە. بودجە و داهات و خەرجی هەر زۆرەنێک جیایە، دادگا و یاسا لە هەر زۆنێک بەجۆرێک جێبەجێ دەکرێت.
جا ئەگەر وەک گریمانەیەک وادابنێین کە لیستە ئۆپۆزیسیۆنەکانی دەرەوەی هەردوو حزبی دەسەڵات زۆرینەی کورسییەکان بەدەست بهێنن، ئەوا لە باشترین حاڵەتدا دەبنە خاوەنی حکومەتێکی کارتۆنی کە هیچ شتێکی نییە، و ئەوەی هەیە بەدەست هەردوو حزبی میلیشیاییەوەیە. ئەگەر نەشڵێین ئەستەمە، ئەوا زۆر سەختە ئەم دوو حزبە دامودەزگای ئاسایش و دارایی و دادگا و … هتد ڕادەستی ئەو لایەن و حزبانە بکەن کە لە ئێستادا ئۆپۆزسیۆن واتا نەیار و ناحەزیانن.
بەپێی بانگەشەی بورژوازی بێت، هەڵبژاردنی پەرلەمانی و دەستاودەستپێکردنی دەسەڵات بە چارەسەری کێشە و گرفتەکانە، لەم حاڵەتە دیاریکراوەی هەرێمی کوردستاندا بە بردنەوەی ئۆپۆزسیۆن نەک هەر گرفتەکان چارەسەر نابن، بەڵکو قەیرانی پێکهێنانی حکومەتیش

دێتە ئاراوە کە چۆنچۆنی حکومەت پێکبهێندرێت لەنێو ئەم هەموو لیست و قەوارانـە و ئەم دوو حزبەی کە ئامادە نین دەسەڵات و داراییەکانیان ڕادەست بکەن؟
بەم پێیە هەڵبژاردنی ئەم جارە نەک هەر هیچ ئومێد بەخش نا بێت، بەڵکو دەروازەیەکە بۆ خەستبوونەوەی هەرچی زیاتری قەیرانەکان، و شکاندنەوەی لەسەری جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش و توێژە بێبەش و پەراوێزخراوەکانی وەک لاوان و ژنان.
سەرمایەداری و دەسەڵاتە بورژوازییەکەی لە هەرێم و لە عێڕاقدا گەیشتۆتە بن بەست، ئۆپۆزسیۆنی قەومی و ئیسلامی و نیو-لیب□□□ ئاگا بن بەم واقعیەتە یان نا، ئەرکی چینایەتییانە کە خۆشباوەڕی و فریوکاری پەرەپێبدەن تا خەڵکی کێش بکەن بۆسەر سندوقەکانی دەنگدان و لە ڕێگەی شانۆگەری هەڵبژاردنەوە دەریچەیەک پەیدا بکەن بۆ ڕزگارکردنی سیستم و جیهانەکەیان لەو قەیرانەی کە تێیکەوتووە.
ئەوە ڕێکخراونەبوون و یەکگرتوونەبوونی چینی کرێکار و زاڵ نەبوونی ئاسۆی سۆشیالیستی ڕزگاریخوازانەیە کە تەواوی دەردی سەری و نەهامەتییەکانی ئەم قەیرانەی سەرمایەداری و دەسەڵاتی بورژوازی، وە لەگەڵیشیا شانۆگەری هەڵبژاردن درێژە دەکێشێت و دووبارە و چەندبارە د□ب□ن□وە.
ئەمڕۆ نەک هەر لە عێڕاق و لە هەرێمی کوردستان، بەڵکو لە زووربەی و□تانی سەرمایەداری قەیرانگرتوودا، بژاردەیەکی تری سیاسی لە دەرەوەی ئەم شانۆگەری□ی هەڵبژاردنی پەرلەمانی لە ئارادایە، بەڵام بەرجەستەکردنەوەی ئەم بژاردەیە پەیوەستە بە پەرەدارکردنی ئاگاهی چینایەتی و تەح□زووبی کۆمۆنیزم لە دەرونی چینی کرێکار و هەژموونی پەیداکردنی ئاسۆی سۆشیالیستی وەک ئاڵتەرناتیڤێک بەسەر کۆمەڵگەدا. ئەمەش ئەرکی کۆمۆنیستەکان و کرێکارانی پێشڕەوی سۆشیالیستە.

٢٠٢٤-١٠-١٧

دەنگدان وەک نیشانەی ژیان!..

د.هەژار مەعروف

حکومەتی هەرێمی کوردستان بەری ڕەنجی خەباتی نەوەی پتر لە شەست ساڵەی گەلەکەمانە . ئەم حکومەتە ئەو جەستە شەکەت و پڕ لە نەخۆشی و کەم وکورتییەیە کە زۆرینەی گەلەکەمانی بێزار و نائومێد کردوە ، بەڵام هەر ئەو جەستەیەشە کە نەمامی ڕۆحێک تێیدا دەژی و پارێزراوە پتر لە چوارسەد ساڵە لە خاک و خۆڵی کوردستان دا سەری دەرهێناوە و سەدان باهۆز و گەردەلول و بومەلەرزە نەیانتوانیوە لەگەشەکردنی بوەستێنن و لە ڕەگ و ڕیشەوە هەڵیکەنن، ئەوە نەمامی داربەڕووی ڕۆحی ئەو کوردبون و کوردایەتییەیە لە مێژوی نوسراوی نوێدا پێش چوار سەد ساڵ شەرەفخانی بەدلیسی و ئینجا ئەحمەدی خانێ و حاجی قادری کۆیی وفایق بێکەس و قانیع و شێرکۆ بێکەس و پەشێو و لەتیف هەڵمەت و ...... بانگیان بۆدا و وردە وردە پەیامەکەیان گەیشتە گوێی ملیۆنەها ئینسانی کورد لە هەمو دنیادا.

ئێستا کە بە هەڵبژاردنی خولی شەشەمی پەرلەمانی کوردستان بۆ دروستکردنی کابینەیەکی نوێی حکومەت دەنگدان دەستیپێکردوە، وەک هاوڵاتیەکی ئاسایی چی بکەین ؟

ڕەخنە ڕەوا و ڕاست و توند و تیژەکانمان لەم حکومەتە ، کە لە ناخی زۆرمان دا بوەتە زوخاو و خەفەت و جنێو و سوکایەتی پێکردن ، ئەم ڕەخنانە بخەینەوە و بیگۆڕیەن بە تۆڵەی ئەوەی هەر نەچین بۆ دەنگدان؟ دەست بە کڵاوی خۆمانەوە بگرین با نەیبات؟ وەک بەکاربەرێک هەر خەریکی تێرکردنی پێویستیە مادیەکانی ژیانی ڕۆژانەمان بین؟ شەوان پاڵی لێبدەینەوە و خەریکی تەماشاکردنی زنجیرە تورکی و ئێرانی و عەرەبییەکان یا تەماشاکردنی پاڵەوانێتیی فتبۆڵینی بەرشە و ڕەیاڵ بین؟ یا تەرکی دنیا بکەین و هەمو وزەی ڕۆحی و جەستەیی ژیانمان لە خواپەرستی خەرجبکەین؟

باشە ئەگەر وەک ئەوانەی سەرەوەمان کرد دۆخی ژیانمان باشتر دەبێت؟ پەرلەمان و حکومەتی ئایندەی هەرێم باشتر و دادپەروەرتر و کاراتر و پێشکەوتوتر دەبێت؟

ئەم جارە چاکسازی و گۆڕینی گرنگ کراون لە شیوە و ناوەڕۆکی هەڵبژاردن دا، بە جۆرێک کە دادپەروەریی زۆرتری تێدایە و ئەگەری فڕوفێڵ و گزی و دزیی دەنگ کەمترە لەوانی پێشو.

لە هەمو دنیای پێشکەوتودا بە هەڵبژاردنی ئازاد ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردرێ و ئەمیش حکومەت دروستدەکەت، ئەوانەی دەنگ نادەن باشە ئەی چۆن حکومەت دروستبکەین؟ لەگەڕێین حکومەتە شکستخواردوەکەی ئێستا درێژە بە مانەوەی خۆی بدات؟ ناڵێم ژیان

چونکە ئەوە ژیان نیە! ئەی لێگەڕێین سەرۆکی حیزب و بنەماڵە دەسەڵاتدارەکان لە پشتی دەرگای داخراوەوە بە کەیفی خۆیان حکومەتێکی خراپتر لەوەی ئێستا دروستبکەن؟ حکومەت بە یاسا دەڕوات بە ڕێوە، یاساش لە پەرلەمان بڕیاری لەسەر دەدرێ، پەرلەمان چاودێریی کارەکانی حکومەت و پیادەکردنی یاساکان دەکات، لێگەڕێین خەڵکی نا-خۆپەرست و نیشتمانپەروەر و ڕۆشنبیر و ئەزموندار بچنە پەرلەمان یا خەڵکی پۆست و پارە و خۆپەرست و ناڕۆشنبیر و نا – نیشتمانپەروەر بچنە پەرلەمانەوە؟
کە کەسیان بە باش نازانی، ئایا لەم سەدان کەس و دەیان لیستی هەڵبژاردنەدا تۆی هاوڵاتی ناتوانی یەکێکیان هەڵبژێری کە خراپی و ناشیرینیەکانی لەوانی تر کەمتر بێت؟
من دەتوانم ! بۆیە بە دڵ و دەرونێکی گەشبینەوە و بە جلی کوردیەوە دەنگی خۆم دەدەم و هیوادارم تۆش وابکەیت، دڵنیابە نەخۆت و خۆشەویستانت، نە کورد و کوردستانەکەت بەمە زیانتان پێناگات و دۆخەکەش خراپتر نا بێت لە پێش هەڵبژاردن!

د.هەژار مەعروف

گەلەری ئارام لە پرۆژەیەکی نوێدا.. پێویستمان بە فێربوونی نیچەیە.. خولی سێیەم.. د. ئازاد حەمە

وەرزەکانی فەلسەفە

پرۆژەیەکی نوێی (گەلەری ئارام)ە هەرجارەو خوێندنەوەیەک بۆ فەیلەسوفێک دەکات بە هاوبەشی لەگەڵ د. ئازاد حەمە

پێویستمان بە فێربوونی نیچەیە

وانەی سێیەم:

چوکوشکاری لە ناو فەلسەفەدا:
روخاندنی بتە درۆینەکان.

ئیسپانیا “وڵاتی ناوەندی سەرنج” لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا لە فێستیڤاڵی فیلمی بەرلینالە.. ئامادەکردنی: مەنسوور جیهانی.

– ئیسپانیا بە “وڵاتی ناوەندی سەرنج” لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا لە حەفتاوپێنجەمین فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی “بەرلینالە” لە ساڵی ٢٠٢٥ ناسێندرا.

بە پێی ڕاپۆرتی ڕاگەیێندراویی ڕۆژنامەوانی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی

فیلمی "بێرلینالە"؛ ئیسپانیا دەبێتە "وڵاتی ناوەندی سەرنج" Country in Focus لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا EFM لە حەفتاوپێنجەمین خولی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی "بێرلینالە" Berlinale لە ساڵی ٢٠٢٥. زۆربەی فیلمسازان، وڵاتی ئیسپانیایان بە شوێنێکی فیلمی ئەوروپی پتەو و بەهێزێکی سەرسووڕهێنەریی نێودەوڵەتی گۆڕیوە و دابوونەریتی کۆن و سەرکەوتووی فیلمە جۆراوجۆرەکانی ئیسپانی لە بەرنامەی فێستیڤاڵ، لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا و هەروەها لە پلانەکانی پیشەسازیی بەڕلینالەدا ڕەنگیداوەتەوە.

لە درێژەی ئەو داهێنانەی کە لە ساڵی ٢٠١٧ دەستی پێکرد، بازاڕی فیلمی ئەوروپا بە پلانی "وڵاتی ناوەندی سەرنج"، ناوچەیەکی سینەمایی گەورەی لە ناوەندیی سەرنجدا داناوە. پیشەسازیی سینەما، کاریی داهێنەرانە لە ڕوانگەی چەند لایەنییەوە و هەروەها هاندەریی نوێی پێشکەش دەکرێت و ئاستی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان بەرز دەبێتەوە. پاش ئامادەبوونی وڵاتانی مەکزیک، کەنەدا، نۆروێژ، شیلی، باڵتیک و ئیتاڵیا، پلانی "ئیسپانیا لە ناوەند" لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا لە فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی "بێرلینالە"؛ ڕێگەی فیلمی ئەورووپا هەڵدەسەنگێنێت و دەرفەتە جۆراوجۆرەکان بۆ وتووێژ لەگەڵ بەرهەمهێنەران، بڵاوکەرەوەکان، سەرمایەداران و کارناسان پیشەسازیی سینەما لە ژانڕە جیاوازەکانی لە ئەنیمەیشنەوە تاکوو دڕام و زنجیرە دڕاماکان پێشکەش دەکات.

لە درێژەی ئەم ڕاگەیێندراوە ڕۆژنامەوانییەدا هاتووە: فیلمسازیی ئیسپانی نیو سەدەیە کە بەرنامەی "بەڕلینالە"ی دەوڵەمەند کردووە. دەیان فیلمی ئیسپانی کە لە لایەن بەهرەمەندە هەڵکەوتوو و بلیمەتەکان خوڵقاندنیان بۆ کرواە، بینەران و ئەندامانی لێژنەی دادوەرانیان بە شێوەی یەکسان تووشی سەرسووڕمان کردووە؛ ٩ فیلمی براوە توانیویانە خەڵاتی "ورچی زێڕین" Golden Bear باشترین خەڵاتی فێستیڤاڵی بەڕلینالە بەدەستبێنن، "ئالکاڕاس" Alcarràs بەرهەمە جوانەکەی "کاڕلا سیمۆن" Carla Simón لە ساڵی ٢٠٢٢ نوێترین ئەوانەیە. "پێدرۆ ئاڵمادۆڤار" Pedro Almodóvar هەروەها پێگەیەکی گرینگی لە مێژووی بەڕلینالەدا هەیە، چونکە فیلمی سینەمایی "یاسای ئێگرەتی" La ley del deseo لە یەکەمین نمایشی جیهانیدا لە بەشی "پانۆڕاما" Panorama لە ساڵی ١٩٨٧ پیشان درا و توانی خەڵاتی TEDDY AWARD بۆخۆی مسۆگر بکات.

خاتوو "تریشیا تۆتێل" Tricia Tuttle بەرپرسی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "بێرلینالە" سەبارەت بە ئیسپانیا "وڵاتی

ناوەندی سەرنج” گوتی: ئێمە بە تامەجرۆییەوە چاوەڕێی میوانان و بەرهەمەندە نوێیەکان لە فێستیڤاڵین تاکوو پێکەوە جەژنی پیشەسازیی فیلمی ئیسپانیا لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا پیرۆز ڕابگرین.

لە کۆتایی ئەم ڕاگەیەندراوە ڕۆژنامەوانییەدا هاتووە: ئیسپانیا بەبڕشتەوە بەڵێن دەدات کە پەرە بە بەرهەمهێنانی فیلمی پەیەدار و بەدیجیتاڵی کردنی داهاتووی پیشەسازی سینەمای ئیسپانیا بدات. بە لوتفی شەوقەدەرە ماڵیاتییەکان و کۆمەکی ماڵی دەوڵەت، وڵاتی ناوەندی سەرنج لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا ٢٠٢٥ بە ناونیشانی شوێنی وێنەگرتن بۆ بەرهەمە هاوبەشە نێونەتەوییەکان، خوازیاریی زۆری هەیە. بێجگە لە شوێنی وێنەگرتنە ناسراوە سینەماییەکان لە شارەکانی مەدرید و بارسلۆنا، ئەو ناوچانەی کە هاتووچۆی زۆریان بەسەرەوەیە وەکوو ویلایەتەکانی باسک، کاتالۆنیا، گالیسیا، دوورگەکانی قەناری و ئەندلۆسیش؛ دڵڕفێنییەکانی پیشەسازیی سینەما و هەروەها ناوچە تایبەتمەندە بۆوێنەکانی لە خۆ گرتووە.

خاتوو “تەنجە مایسنێر” Tanja Meissner بەرپرسی “بێرلینالە پڕۆ” Berlinale Pro سەبارەت بە ئیسپانیا “وڵاتی ناوەندی سەرنج” لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا لەوبڕوایە دایە: پیشەسازیی سینەما و میدیای ئیسپانیا ناوبانگی جیهانی خۆی بۆ گۆڕان بە ناوەندێکی ئەوروپی بە لوتفی خوڵقاندنە بەرچاوەکان، دانانی سەرمایەی بەمەبەست و داهێنەرانەی تەکنۆلۆژیا بەهێزتر کردووە و لە ئامادەبوونێکی بەهێزیی نێونەتەوەیی دایە بە ناوەرۆکی کوالیتەی باش و ڕەسەنایەتی بەرهەمەندەوە. ئەم وڵاتە شەوقەدەرە ماڵیاتییە پێشبڕکێیانە، ڕێککەوتنامەکانی بەرهەمی هاوبەش و زۆرخانی پیشەسازیی بەهێز پێشکەش دەکات.

“ئێڕنێست ئۆڕتاسۆن” Ernest Urtasun وەزیری کەلتووری ئیسپانیا سەبارەت بە ئیسپانیا “وڵاتی ناوەندی سەرنج” لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا گوتی: بازاڕی فیلمی ئەوروپا، بێگومان یەکێکە لە بەهێزترین پلاتفۆرمەکان بۆ سینەمای ئەورووپا و ئیسپانیا بە ناونیشانی “وڵاتی ناوەندی سەرنج” بۆ ئێمە ئەو هەلە دەڕەخسێنێت تاکوو بەرهەمەندییەکانی پیشەسازیی ئیسپانیا لە هەموو بوارەکانیدا. لەوانە؛ داهێنان، بەرهەمهێنان، بڵاوکردنەوە و ڕێگەی جیهانی سینەمای خۆمان دەربخەین. لەڕاستیدا، ئەمە ئەرک و شانازیی وەزارەتی کەلتووری ئیسپانیایە. پشتیوانی و ناساندنی پیشەسازیی سینەما، دەرهێنەران و بەرهەمهێنەران و هەروەها ئیزنی سەرهەڵدانی زیاتری سینەمای ئیسپانیا دەدات بۆ درێژەپێدانی ئەم ڕێگا پڕبایخە،

هەر وەکوو لە ئێستادا لە بازاڕە جیهانییەکانی فیلمدا ئامادەیە و بینەران لە سەرتاسەری دنیا، بە دیارییەوە دادەنیشن.

بازاڕی فیلمی ئەوروپا EFM لە ڕۆژانی ١٣ تا ١٩ی فێبریەی ٢٠٢٥ لە چوارچێوەی حەفتاوپێنجەمین خولی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی “بێرلینالە” Berlinale لە شاری بێرلین لە وڵاتی ئەڵمانیا بەڕێوەدەچێت.

وێنەکان: مەنسوور جیهانی

بۆ زانیاریی زیاتر: https://www.berlinale.de/en/2025/news-press-releases/257538.html

مەنسوور جیهانی – ئیسپانیا بە “وڵاتی ناوەندی سەرنج” لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا لە حەفتاوپێنجەمین فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی “بێرلینالە” لە ساڵی ٢٠٢٥ ناسێندرا.

بە پێی ڕاپۆرتی ڕاگەیەندراویی ڕۆژنامەوانی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی “بێرلینالە”؛ ئیسپانیا دەبێتە “وڵاتی ناوەندی سەرنج” Country in Focus لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا EFM لە حەفتاوپێنجەمین خولی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی “بێرلینالە” Berlinale لە ساڵی ٢٠٢٥. زۆربەی فیلمسازان، وڵاتی ئیسپانیایان بە شوێنێکی فیلمی ئەوروپی پتەو و بەهێزێکی سەرسووڕهێنەریی نێودەوڵەتی گۆڕیوە و دابوونەریتی کۆن و سەرکەوتووی فیلمە جۆراوجۆرەکانی ئیسپانی لە بەرنامەی فێستیڤاڵ، لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا و هەروەها لە پلانەکانی پیشەسازیی بەڕلینالەدا ڕەنگیداوەتەوە.

لە درێژەی ئەو داهێنانەی کە لە ساڵی ٢٠١٧ دەستی پێکرد، بازاڕی فیلمی ئەوروپا بە پلانی “وڵاتی ناوەندی سەرنج”، ناوچەیەکی سینەمایی گەورەی لە ناوەندیی سەرنجدا داناوە. پیشەسازیی سینەما، کاریی داهێنەرانە لە ڕوانگەی چەند لایەنییەوە و هەروەها هاندەریی نوێی پێشکەش دەکرێت و ئاستی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان بەرز دەبێتەوە. پاش ئامادەبوونی وڵاتانی مەکزیک، کەنەدا، نۆڕوێژ، شیلی، باڵتیک و ئیتاڵیا، پلانی “ئیسپانیا لە ناوەند” لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا لە فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی “بێرلینالە”؛ ڕێگەی فیلمی ئەورووپا هەڵدەسەنگێنێت و دەرفەتە جۆراوجۆرەکان بۆ وتووێژ لەگەڵ بەرهەمهێنەران، بڵاوکەرەوەکان، سەرمایەداران و کارناسان پیشەسازیی سینەما لە ژانڕە جیاوازەکانی لە ئەنیمەیشنەوە

تاکوو درام و زنجیرە دراماکان پێشکەش دەکات.

لە درێژەی ئەم ڕاگەیێندراوە ڕۆژنامەوانییەدا هاتووە: فیلمسازیی ئیسپانی نیو سەدەیە کە بەرنامەی “بەڕلینالە”ی دەوڵەمەند کردووە. دەیان فیلمی ئیسپانی کە لە لایەن بەهرەمەندە هەڵکەوتوو و بلیمەتەکان خوڵقاندنیان بۆ کرواە، بینەران و ئەندامانی لێژنەی دادوەرانیان بە شێوەی یەکسان تووشی سەرسووڕمان کردووە؛ ٩ فیلمی براوە توانیویانە خەڵاتی “ورچی زێڕین” Golden Bear باشترین خەڵاتی فێستیڤاڵی بەڕلینالە بەدەستبێنن، “ئالکاڕاس” Alcarràs بەرهەمە جوانەکەی “کارلا سیمۆن” Carla Simón لە ساڵی ٢٠٢٢ نوێترین ئەوانەیە. “پێدرۆ ئالمادۆڤار” Pedro Almodóvar هەروەها پێگەیەکی گرینگی لە مێژووی بەڕلینالەدا هەیە، چونکە فیلمی سینەمایی “یاسای ئێگرەتی” La ley del deseo لە یەکەمین نمایشی جیهانیدا لە بەشی “پانۆراما” Panorama لە ساڵی ١٩٨٧ پیشان درا و توانی خەڵاتی TEDDY AWARD بۆخۆی مسۆگر بکات.

خاتوو “تریشیا تێتڵ” Tricia Tuttle بەرپرسی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی “بێرلینالە” سەبارەت بە ئیسپانیا “وڵاتی ناوەندی سەرنج” گوتی: ئێمە بە تامەجرۆییەوە چاوەڕێی میوانان و بەهرەمەندە نوێیەکان لە فێستیڤاڵین تاکوو پێکەوە جەژنی پیشەسازیی فیلمی ئیسپانیا لێ بازاڕی فیلمی ئەوروپا پیرۆز ڕابگرین.

لە کۆتایی ئەم ڕاگەیێندراوە ڕۆژنامەوانییەدا هاتووە: ئیسپانیا بەبڕشتەوە بەڕێن دەدات کە پەرە بە بەرهەمهێنانی فیلمی پەیەدار و بەدیجیتاڵی کردنی داهاتووی پیشەسازی سینەمای ئیسپانیا بدات. بە لوتفی شەوقدەرە ماڵیاتییەکان و کۆمەکی ماڵی دەوڵەت، وڵاتی ناوەندی سەرنج لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا ٢٠٢٥ بە ناونیشانی شوێنی وێنەگرتن بۆ بەرهەمە هاوبەشە نێونەتەوییەکان، خوازیاریی زۆری هەیە. بێجگە لە شوێنی وێنەگرتنە ناسراوە سینەماییەکان لە شارەکانی مەدرید و بارسلۆنا، ئەو ناوچانەی کە هاتووچۆی زۆریان بەسەرەوەیە وەکوو ویلایەتەکانی باسک، کاتالۆنیا، گالیسیا، دوورگەکانی قەناری و ئەندلۆسیش؛ دۆڕفێنییەکانی پیشەسازیی سینەما و هەروەها ناوچە تایبەتمەندە بۆوێنەکانی لە خۆ گرتووە.

خاتوو “تەنجە مایسنێر” Tanja Meissner بەرپرسی “بێرلینالە پڕۆ” Berlinale Pro سەبارەت بە ئیسپانیا “وڵاتی ناوەندی سەرنج” لێ بازاڕی فیلمی ئەوروپا لەوبڕوایە دایە: پیشەسازیی سینەما و میدیای ئیسپانیا ناوبانگی جیهانی خۆی بۆ گۆڕان بە ناوەندێکی ئەوروپی بە

لوتفی خوڵقاندنە بەرچاوەکان، دانانی سەرمایەی بەمەبەست و داهێنەرانەی تەکنەلۆژیا بەهێزتر کردووە و لە ئامادەبوونێکی بەهێزیی نێونەتەوەیی دایە بە ناوەرۆکی کوالیتەی باش و ڕەسەنایەتی بەهرەمەندەوە. ئەم وڵاتە شەوقەدەرە ماڵیاتییە پێشبڕکێیانە، ڕێککەوتەنامەکانی بەرهەمی هاوبەش و ژێرخانی پیشەسازیی بەهێز پێشکەش دەکات.

“ئێڕنێست ئۆڕتاسۆن” Ernest Urtasun وەزیری کەلتووری ئیسپانیا سەبارەت بە ئیسپانیا “وڵاتی ناوەندی سەرنج” لە بازاڕی فیلمی ئەوروپا گوتی: بازاڕی فیلمی ئەوروپا، بێگومان یەکێکە لە بەهێزترین پلاتفۆرمەکان بۆ سینەمای ئەورووپا و ئیسپانیا بە ناونیشانی “وڵاتی ناوەندی سەرنج” بۆ ئێمە ئەو هەلە دەڕەخسێنێت تاکوو بەهرەمەندییەکانی پیشەسازیی ئیسپانیا لە هەموو بوارەکانیدا. لەوانە؛ داهێنان، بەرهەمهێنان، بڵاوکردنەوە و پێگەی جیهانی سینەمای خۆمان دەربخەین. لەڕاستیدا، ئەمە ئەرک و شانازیی وەزارەتی کەلتووری ئیسپانیایە. پشتیوانی و ناساندنی پیشەسازیی سینەما، دەرهێنەران و بەرهەمهێنەران و هەروەها ئیزنی سەرهەڵدانی زیاتری سینەمای ئیسپانیا دەدات بۆ درێژەپێدانی ئەم ڕێگا پڕبایخە، هەر وەکوو لە ئێستادا لە بازاڕە جیهانییەکانی فیلمدا ئامادەیە و بینەران لە سەرتاسەری دنیا، بە دیارییەوە دادەنیشن.

بازاڕی فیلمی ئەوروپا EFM لە ڕۆژانی ۱۳ تا ۱۹ی فێبرییەی ۲۰۲۵ لە چوارچێوەی حەفتاوپێنجەمین خولی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی “بێرلینالە” Berlinale لە شاری بێرلین لە وڵاتی ئەڵمانیا بەڕێوەدەچێت.

وێنەکان: مەنسوور جیهانی

بۆ زانیاریی زیاتر:
https://www.berlinale.de/en/2025/news-press-releases/257538.html

---

نەمبینیت.. شیعری نەوزاد بەندی

پێش ئەوەی بگەمە وێستگەی مردن ،
بە لایەنیی خۆم ڕادەگەیەنم لە ژیان ..
وەک ئەوەی کە ڕژامە ناو ئاوەڕۆی کوردستان ،
بە لایەنیی خۆم ڕاگەیاند لە خوێندن ..
لە پێشکەوتن .. لە داهێنان ..
بەلایەنیی خۆم ڕاگەیاند لە پێکەنین ،
پێش گەیشتنی تاوی ناوەختی گریان ..
لە تۆوە نزیکتر بووم لە خۆم ..
یەک هەناسە لە نێوانماندا مابوو ..
یەک هەنگاو کەمتر ، ئەمزانیی ،
هەگرم بیت ، هیچی تازەم پێ نییە بۆت ،
پێش گەیشتنی دەنگی باران ،
بە لایەنیی خۆمم ڕاگەیاند لە هەورەکان ..
بە شەقاما ئەڕۆیشتم و ..
شەڕم لەگەڵ هەنگاوەکان ڕائەگەیاند ..
ئەو لەو دوورەوە منی دەزییەوە ،
من لەم نزیکەوە ئەوم نەبینی ..
بووین بە قوربانی دابڕان ..
پێش گەیشتنی لیستی مردنی ئەمشەو ،
بەلایەنی خۆم لەم تەنەکەی خ[illegible] ڕاگەیاند ..

شتی تریش ..

—— نەوزاد بەندی ——